

DOMAČI PRIJATELJ

Zadružna banka

V LJUBLJANI, MIRLOŠIČEVA CESTA 13,
daje ugodne obresti za hranilne vloge.

Vsebina 10. številke:

Ivan Albrecht: Črni relief. — Mile Klopčič: Izganca. — redil Fr. P. — Ivan Vuk: Skozi okno vlaka. — Filmski
Fran Pogačnik: Scherzo. — Danilo Gorinšek: Večerna drobiž iz Berlina. — Izbira poklica. — Daljnovidt za
— Oton Berkopec: Bolna perot. — Mirko Kragelj: Cvetel je maj. — J. Busse-Palma: Gospod ravnatelj. — Sil- petrolej. — Priloga: Invalid; Dr. Fr. Zbašnik.
vester Škerl: Obrazi iz ljubljanske drame: Edvard Gregorin, Ivan Jerman. — Dežela brez bede in imetja, pri Urejuje: Emil Podkrajšek. — Naslovna stran:
Tihožitje in inicialke so delo slikarja grafika E. Justina.

Na naslovni strani zadnje številke je bila pomotoma natisnjena številka 9—10, mesto 8—9.

PLAŠČ

iz dobrega meltona v vseh barvah
Din 265,—, iz modernega meltona
sukna Din 320,—, iz finega velourja
Din 780,—, obleka iz modnega flanela
Din 90,—, iz moderne volnene tkanine
Din 300,—, dunajska konfekcija Din 550,—,
trpežno volнено krilo Din 48,—, fino
ševjot krilo Din 72,—, moderno volнено
Din 90,—, krasna flanel bluza Din 41,—,
velour Din 64,—, deklška parbent obleka
Din 35,—, deklška sukn. plašč Din 145,—,
vse v krasni izdelavi, solidno in dobro
blago razprodaja veletrgovina:

R. Stermecki, Celje 83, Slov.

Pišite takoj po veliki novi ilustrovani
cenik z več 1000 slikami. Kar ne ugaja
se zamenja, ali vrne denar. Naročilo čez Din 500 pošt. prosto.

KONGESIJONIRANO ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE

ALEKSANDER KOZIČ

LJUBLJANA, CESTA V ROŽNO DOLINO 44

se cenjenemu občinstvu vlijudno priporoča
za napravo hišnih inštalacij za moč in luč,
kakor tudi za popravila istih.

Izvršitev strokovnjaška! Cene konkurenčne!
Prvovrstne reference! Proračuni brezplačni!

„Proja“ terpentinska krema daje usnju lep blesk, ter ohranjuje usnje.

Kdor varčuje, uporablja edino „PROJA“ terpentinsko kremo!

Backin

Dr. Oetkerjev:

pecilni prašek,
vanilinov sladkor,
puding, kreme in
šartlji so najboljši!

Nova izdaja!
„Šolska knjiga“ (v nem-
škem jeziku),
cena Din 15.-.

Dr. Oetkerjevi recepti:

Izdaja „P“, gratis,
„F“ ilustrirane
receptne knjige, (v
nemškem jeziku) ki
jih dobivate pri Va-
šem trgovcu, če pa
ne, pa direktno pri

Dr. A. OETKER,
d. z o. z. Maribor.

Priložite Din 5.- v
znamkah.

L. Mikuš, Ljubljana

Mestni trg šte. 15

Na malo **Dežniki** Na veliko
Ustanovljeno leta 1839

Tvornica kemičnih in farmacevtskih preparatov

Ph. Mr. J. Kolač, Ljubljana VII.

Priporoča cenjenemu občinstvu:

AMPYROFEN proti glavobolu, neuralg, in revm, boleznim ischias, živčno bolenje zob.

Naročite vzorce in

SPREGLEDALI

boste, da je za nakup sukna, kamgarna in ševjota za moške obleke, volne, cefira, parhenta, pliša in kambrika, baržuna za ženske obleke, platna ter vse manufakture, najboljše in najcenejše veletrgovina

R. Stermecki, Celje 83, Slovenija

Nakup za veletrgovino Stermecki se vrši izključno direktno iz najboljših svetovnih tovarn, radi tega pride na prodaj samo dobra in solidna roba, po nižjih cenah kakor povsod drugod. — Naročila čez Din 500 poštnine prosta, cenik z več tisoč slikami zastoj.

Čisti

sploh vso kuhinjsko posodo, kopalne banje, umazane roke - sploh vse!

Rönofin

je najboljši in najcenejši!

TVORNICA KEM. IN OČL. BARV, LAKOV, FIRNEŽA IN ŠTEK, LIDA DRUŽBA Z. OZ. LJUBLJANA

ORIENT

LAKI
TERPENTIN
STROJNO ODE
UMETNIŠKE BARVE
PRAŠNO ODE
COPICI
FIRNEŽ
SOLSKE BARVE
LUNE BARVE
BRISTNE OLNATE BARVE

PRODAJALNA
DUNAJSKA C. 14
LJUBLJANA

POLEOTRGOVINA
SCHNEIDER & VEROVŠEK

PRVOVRSTNI MATERJAL - NIZKE CENE!!

IVAN BIZOVIČAR

VRTNARSKO PODJETJE

LJUBLJANA, Kolizejska ul. 16

priporoča svojo bogato opremljeno vrtnarstvo, kakor tudi okusno izdelane vence, šopke in trakove. — Na razpolago so tudi sadike najzlahtnejših cvetlic in zelenja ve vsake vrste. — Izposojevanje dekoracijskih dreves.

Nasaditev vrtov in balkonov. — Naročila na deželo se izvršujejo točno in solidno.

Električne inštalacije:

Električna razsvetljava, telefonske centrale, hišni telefoni in zvonci.

Koncesijonirano elektrotehnično podjetje

IVAN BOGATAJ

Ljubljana, Kongresni trg 19

(Poleg nunske cerkve.)

Ček. račun št. 12.619.

Telefon št. 2003.

Radio-dedektor aparati.

Trgovina in zaloga:

Inštalacijski material, motorji, telefonski aparati, moderni lestenci in svetiljke.

DOMAČI PRIJATELJ

MESEČNIK ZA ZABAVO IN POUK.

Leto II.

Oktober 1928.

Štev. 10.

Izhaja koncem meseca. — Naročnina letno 30— Din, polletno 17— Din. — Posamezna šte. 4— Din. — Izdaja: konzorcij „Domačega prijatelja“. — Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravo urednik Emil Podkrajšek. Za tiskarno J. Blasnik na sl. v Ljubljani Mihael Rožanec. Vsi v Ljubljani. — Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13. — Rokopisi se ne vračajo.

Ivan Albrecht:

Črni relief

Dokler so imeli bajto pod holmom na Loki, je živel Cene kakor v nebesih, le vedel še ni tedaj, da so njemu odprta nebesa v leseni bajti. Očeta je res sicer komaj poznal, ker ga ni bilo skoro nikoli doma. Gozdaril je okrog in drvaril ter prepuščal skrb za dom in deco ženi Katri, Cenetovi materi. Svojo nalogo je mlada mati vršila z vnemo, ki je morda ena najlepših potez v značaju slovenske žene. Od ranega jutra do trdne noči je bila vedno na nogah. Vse je videla, vse oskrbela, a nikoli godrnjala, ampak s tistim vedrim veseljem, ki lajša bremena in sladi delo. Najlepše potrdilo njene brige je bila zdrava, razigrana deca, šestletni Cene in dve leti mlajša Metka. Kadar se je nasmejnilo nedeljsko jutro in ju je mati umila in preoblekla v zakmašno obleko, sta bila Cene in Metka ko dve ljubki cvetki, poslani iz nebes v okras na zemeljski vrt...

Potem pa se je zgodilo tisto grozno čudo. Bilo je tisto zimo, ko je tako zgodaj zapadel sneg in je že v oktobru pritisnil volčji mraz.

Mati Katra je predla in pripovedovala Cenetu in Metki pravljice o górnem možu, žalik ženah, o povodnjem možu in drugih takih bitjih, ki skrivaj gospodarijo po gorah in

vodah, doleh in bregih, ter se včasih iznenada pokažejo ljudem in jim dele katerikrat srečo, a včasih gorje.

Vrt je bil ves bel in drevje se je šibilo pod snežno težo. Mračilo se je. Ozračje, kolikor ga je mogel videti Cene skozi malo okno, se je gostilo v mrzlo sivino, ki je pogledu zastirala pot v daljavo. Naenkrat se Cenetu zazdi, da se iz sivine izmotava nekaj črnega.

„Górní mož,“ se plaho stisne k materi.

Mati Katra se nasmehe:

„Nič se ne boj! To je le drevje, ki se je zganilo v vetru!“

Pa ni bilo drevje. Oblike one črnine so se jele kazati bolj in bolj jasno, dokler se ni pojavila mala gruča mož: troje, četvero se je zdelo Katri, da jih je. Sli so naravnost proti njeni bajti, kar navprek.

„Kdo neki gre k nam?“ je zaskrbelo Katro, dasi ni mogla razumeti, zakaj jo skrbi. „Oh, kakšna sem,“ se je nasmejnila, „kakor otroci!“

„Vidite, mati, da so res górní možje,“ je v svojem strahu zmagoval Cene. Metka, ki je tudi prikobacala k oknu, je plosknila z rokami:

„Ata, ata —“

„Saj res,“ se je nasmejala Katra. „Ata gre, otroka, ata!“

Ali sredi veselja jo je stiskalo v srcu. Res je spoznala svojega moža, ki pa ni šel, kakor po navadi, sam s tistim svojim težkim, širokim korakom, ampak je stopical, oprt na oba spremljevalca. Glavo je povešal. Od časa do časa so obstali, kakor da ne morejo do sape. Moška, ki sta spremljevala njenega moža, sta hropla in si otresala z obraza srež, v kakršnega se jima je v mrazu sproti strjeval znoj.

„Sveta Marija,“ se je zbala Katra, „kaj le neki je?!“

Zdelo se ji je cela večnost, predno je gruča prišla do hiše. Planila je v vežo in zaklivala prihajajočim:

„Andrej, ali si res ti?“

Res je bil, ali kakšen! Ves zmečkan in polomljen in brez moči. Komaj sta ga spremljevalca položila v posteljo in ga slekla, se je onesvestil.

„Pod hlod ga je zajelo v drči,“ je pripovedoval gozdar Foltan. „Dobro, da ni hujšega!“

In Kovačev Čime, drugi spremljevalec, je pripovedoval na dolgo in široko, kako se je zgodila nesreča, ko so spravljali hlode v dolino. Katra ni od vsega tega pripovedovanja slišala dosti več nego nič. Samo moža je videla, ki je ležal nem in bled na postelji, kup bolečine. In njegova bolečina je bila tudi njena v taki meri, da ni vedela, kje je in kaj počne. Kar je prišla, ji je padlo iz rok, kjer je hotela pomagati, je bila bolj v nadlego nego v pomoč.

„Ata, ata, otročička moja,“ je ponavljala šepetaje in z glasom, ki je tonil v joku, „ata, ata, sveta mati božja —“

„Bo treba po kakšno pomoč,“ je menil Foltan, ko je videl, da se Andrej le ne zave.

„Kaj naj storim, le kaj naj storim,“ je ponavljala Katra v solzah.

„Bogve, morda bi hotel priti zdravnik iz Borovelj?“ je ugibal Šime.

Katra je hotela takoj na pot.

„Čaj, čaj, dečva,“ jo je zadržal Foltan, „kam hočeš ti tako daljo in zdaj na noč?! Od naju eden pojde —“

„Grem pa kar jaz, ki sem še bolj čvrst,“ se je ponudil Šime, ki je bil res nekaj mlajši od Foltana. „Če bo le hotel priti —“

„Sani boš moral najeti v Borovljah —“

Šime je prikimal in odšel. Kljub noči in vetru in mrazu je šel, dasi je bil močno izmučen; kajti v teh ljudeh tli ljubezen, ki se ne preliva v sladkih besedah. Pod skorjo njihove vsakdanjosti spi liki zakleta kraljična, a nesreča je tisti čarobni princ, ki jo najhitreje vzbudi...

Čez nekaj časa se je Andrej zavedel. Mučila ga je žeja, toda Katra je bila tako preplašena, da mu ni znala dati niti vode. Pomagati je moral Foltan...

Potem so se menili. Andrej je še sam pripovedoval, kako se je zgodila nesreča. Ko so

spehali hlod do drče, je hotel odskočiti, pa se je zataknil ob korenino ali vejo, ki je štrlela izpod snega. Tedaj ga potegne hlod za sabo in se na prvem ovinku nekam tako čudno prekucne čezenj, da ga vsega zmendra in obenem vrže med drevje.

„To je bila res še nebeška sreča,“ omeni Foltan.

Kmalu je Andrej spet brez zavesti. Čas se vleče, vleče, cela večnost... Proti desetim se šele oglase kraguljci pred bajto. Foltan gre posvetit in se vrne s Šimetom in zdravnikom v sobo.

„Gospod,“ podhrteva Katra, „gospod, ali je hudo?“

Zdravnik skomigne z rameni, preiskuje, tiplje, poskuša in posluša, potem meni:

„Bomo videli —“

Napiše recept, naroči, kako je treba ravnati s ponesrečencem ter se posloviti. Šime se odpelje z njim, da prinese zdravila iz lekarne.

„Ne bo nič,“ mu pravi na vozu zdravnik, „škoda stroškov. Ako bi ga hoteli prepeljati v Celovec, bi nam mož spotoma umrl. Notranje poškodbe so hude —“

Šime ne more verjeti. — Da bi Andrej kar tako — saj je bil še ravnokar zdrav in krepak — E, zdravnik tudi ni vsegaveden —

Tako razmišlja Šime, ko hiti nazaj iz lekarne. Premražen in prepoten se bori z vetrom, dokler srečno ne prispe v bajto. No, njegove pomoči ni več dosti treba. Andrej leži v krčih in silovito hrope. Včasih se umiri, a oči ne odpre. Ko je že videti, da spi, ga nenadoma spet zagrabi krč. Vije ga in lomi, da je težko vzdržati pri njem. Oči se včasih odpro in izbulijo, iz ust mu silijo pene, pomešane s krvjo.

Cene gleda ta strašni prizor in drhti in joka, Metka si z obema rokama zakriva oči, a mati Katra samo šepetaje vzdihuje:

„Andrej, Andrej, o sveta mati božja —“

Noč je dolga, strašna. In dan in naslednja noč in še en dan, potem je dopolnjeno. Andrej se strese, sunkoma odpre oči in zavpije: „Katra!“, potem onemi, podhrteva in se naposled umiri. Opoldne že oznanjajo farni zvonovi srenji, da se je eden izmed njih poslovil in odšel v večnost...

Tedaj se je Cenetu zaprlo nebo, ki mu je bilo dotlej odprto v leseni bajti; le sreča, da Cene tega še ni mogel vedeti in ne razumeti...

II.

S solzami je mati Katra zalivala kruh, ki ga je rezala otrokoma, toda nobena žalost ni mogla nadomestiti moža pri hiši. Z boleznijo in pogrebom so bili stroški, ki jih bajtica ni mogla vzdržati. Poleg tega je sproti spredaj in zadaj primanjkovalo, kar ni bilo več Andreja.

„Živa vendar ne moreš v grob,“ so jo svarili ljudje. „Misli na otroka. Kakšnega človeka dobôdi, za božjo voljo —“

Katra se je dolgo upirala, a nazadnje se je uklonila. Vzela je Cuntovega Tomija s Klanca. Bil je že starejši človek, pa je zato upala, da bo že kako živela z njim. Pravili so, da ima nekaj denarja in da je dobrega srca.

Cene je debelo gledal novega ata, vendar se je kmalu nekako spoprijaznil z njim. Tomi je bil res dobrega srca, še preveč. Dajal je Cenetu pijače, da se je deček kar kotalil. Katra je včasih svarila, včasih prosila, opravila pa ni s tem nič. Cene je moral piti in je tudi pil, najrajši pa žganje, ki je bilo tudi očmu najljubše. In tedaj se je zgodilo tisto čudno. Cenetu nobena obleka ni postala več premajhna, naj jo je tudi nosil dve leti. Deček je nehal rasti, poleg tega pa se mu je jel polagoma zapletati še jezik. V šoli ni mogel nikamor naprej, a tudi za delo ni bil nič prida, ker je bil dosti prešibek. Mlajša sestra, ki se očim zanjo ni toliko brigal, je Ceneta davno prerastla in ga tudi v duševnem razvoju prekosila.

Mati Katra je z boljo v srcu gledala svojega miljenca in objokovala svojo in njegovo usodo. Začeli so se v hiši prepiri in pretepi, da je kar odmevalo po okolici. In kar je Katro najbolj zaskalelo v srcu, je bilo dejstvo, da se je Cene postavil vselej na očetovo stran.

„Tako, fant,“ ga je hvalil Tomi, „le skupaj drživa! Zakaj sva pa dedca!“

Cenetu se je zdelo silno imenitno tako, od dne do dne in od leta do leta imenitnejše. Popivala sta z očmom, da je bilo joj. Metka, ki ni mogla več vzdržati ob takih razmerah doma, je odšla služiti v Celovec. Spočetka je materi pridno pisala, je tuptatam poslala kak skromen prihranek, potem pa je utihnila. Odšla je v Gradec, na Dunaj, bogve kam. — Mesta so jo pogoltnila...

Doma je medtem bilo vedno hujše. Očim je opustil sleherno delo in samo popival, pa

storek pa z njim vred. Katra je bila vsa zgubana in vela od trpljenja in duševnih bolečin, ki jih je morala prestajati leto za letom. Dostikrat si je pulila lase iz samega kesanja zaradi svoje druge možnosti, toda pomoči ni bilo in izboljšanja od nikoder. Začela je razmišljati, kako bi bila lahko lepo živela z otrokoma, ako bi bila ostala sama, pa makari brez bajte. In temne misli so se ji jele porajati v glavi: „Tomi je vir vse te nesreče — Tomi mora —“

Res jo je streslo ob tej misli, da jo je kar vročica kuhala, toda iznebiti se je ni mogla več. Sklenila je, da spravi Tomija s sveta. Nekoč, ko sta s sinom primotovilila pijana domov, je navalila nad moža. Sekiro je vzela in zamahnila proti njemu. Tedaj pa je pijani Cene skočil kakor maček, iztrgal materi orodje iz rok in lopnil po njej. Katra je kriknila in omahnila. Naenkrat je bila vsa v krvi. Toda Cene je bil kakor nor. Udrihal je in udrihal, ko v ubogem bitju že davno ni bilo nobene iskre življenja več.

Tomi je stal poleg in se pijano rogal. Naenkrat pa se zdrzne in pograbi Ceneta:

„Fant, kaj pa počenjaš, ali si ob pamet? Kaj ne vidiš, da si mater ubil?!“

Cene je pogledal. Kakor zver je zarjul in planil iz bajte in bežal, bežal v noč. Dirjal je skozi vas, po polju in čez travnike proti olšju, ki pošumljava ob Dravi. Dirjal je dalje in dalje, dokler se niso razpenili valovi reke in mirno odpluli potem z nesrečnim bitjem proti jugu...

Mile Klopčič:

Izgnana

(Iz Ši-Kinga.)

Grem, saj grem, a duša se upira
in noče iti, kamor noga mora.
Do praga si me spremil,
dlje nisi hotel.

Da grenka sem rastlina Tu, si velel.
Čemu? Ker ti je slajša rastlina Ci?
Mene čez prag, a drugo si objel.
Pravijo, da jutri joče se, kdor danes se smeji.

King se lepo izliva v reko Vaj —
vendar se voda rek skali,
A vajina zvestoba naj bo čista vekomaj,
če tudi žalost mene v zemljo položi.

Njo, ki jo ljubiš zdaj, nezvesti,
želim, da ljubiš jo vse dni.
A ona, ki sem radi nje na cesti,
naj nikdar ti ne ubeži!

Fran Pogačnik:

Scherzo

Ko travice omoči dijamantna rosa,
nečesto smrtna jih uniči kosa.
A če devojko zelo rani ost ljubezni,
kje išče naj zdravila sladki tej boleznj?

Kar v zori, glej, omamni zardi ji lice,
oko temno nevarne siplje ji puščice.
Tako neznanca me nenadoma zadela
pogleda tvojega je smrtonosna strela.

Prikrita je bolest in so nevidne rane.
Kaj zdaj naj pogasi mi žar ljubezni vžgane?
Zdaj se izkaži, dekle, sila je velika:
„Povej, devojka, kje naj iščem si zdravnika!“

Danilo Gorinšek:

Večerna

Kroginkrog zasanjal pokoj tihe sanje,
v sladke gozd pogreza se spomine,
ni glasu v samote te brezdanje,
mirno mesec za oblake gine.

Le utrip še dne in noč črnela
nad vsemirjem bo kot grobna jama,
Se bodljaj v srce in ti strmela
boš v večere trudne — sama.

Oton Berkopec:

Bolna perot

Nekoč je objemala bajna kraljestva
moja mlada perot,
duša, ovenčana mlada nevesta,
slutila je pot.

da megla oči pokrije mi jasne,
da ta vejica gola pod mano se zlomi,
da na zemljo omahnem in daljno nebo mi
roka nevidna odgrne ...

Bolna sedaj je moja perot.
Na mokri veji trepečem —
in čakam;
da žarek poslednji mi v duši ugasne,

Jaz bom umrl, a perot bo vzletela,
ona ne more umreti,
solnce neskončno nekoč je objela,
v Solncu bo morala večno živeti ...

Mirko Kragelj:

Cvetel je maj

Cvetel je maj. Duhtelo je opoja
v šumečem vrtu. Rože so rudele.
Tedaj kot cvet oložni astre bele
mi v duši vzknila je podoba Tvoja.

Jesen je zdaj. Sred vrta belih aster
grem sam s seboj; a v srcu mojem — roža,
ki s svojim vonjem mami me in boža
kot — Tvojih sladkih grudi alabaster.

J. Busse-Palma:

Gospod ravnatelj

Poslovenil P. H.

Gospod ravnatelj je bil prevzel novo službo šele pred nekaj urami. Zdaj je sedel v naslanjaču, se sklanjal s svojim obilnim telesom nad mizo in pregledoval s knjigovodjo poslovne knjige opekarne. Ko primerjata neki račun, se pripeti, da se rjava brada mladega uradnika dotakne ravnateljevega polnega lica.

Razburjeno plane pokonci. „Povejte mi, gospod —“

„Kovač,“ dostavi uljudno nagovorjeni.

„Torej, gospod Kovač, ali se vam zdi posebno lepo, da nosite polno brado?“

Mladi mož zardi kot kuhan rak.

„Stara navada, gospod ravnatelj.“

„No, vsekako imate prav čuden okus.“

Nato sta računala dalje in bilo je že pozno zvečer, ko je ravnatelj zapustil tovarno in se odpravil v veliko, dolgočasno hišo, kjer je imel stanovanje. —

Drugo jutro je sedel okoli devete ure baš pri zajtrku, ko je služkinja še enkrat odprla duri in pomolila svojo plavolaso glavo v sobo.

„Brivec je tu, gospod ravnatelj! Kam naj ga vedem?“

„Brivec? Hm! Kar semkaj naj pride.“

Dobro, si misli, da je tu, in se potiplje z roko po bradi, saj imam že pravo strnišče.

Brivec je vstopil.

Bil je dolgopet, mlad človek rdečih las, ki so mu trdo ko ščetine štrleli z oglate glave. Globoko se je priklonil ravnatelju in ga pozdravil s pobešenimi očmi.

„Vi ste torej moj novi olupševalec?“ mu zakliče ravnatelj veselo v pozdrav. „Kaj pa, imate tudi vse potrebno s seboj, — ostro bričev, lahko roko, kaj?“

Ozke ustnice mladega človeka so se skremžile v nasmeh.

„Upam, da, gospod ravnatelj!“ reče. „Če se pa hočete poprej še prepričati...“

Položil je škatlico za milo in usnjeni tok na mizo in vzel iz njega svetlo dvorezno bričev.

„Čisto nova je in ostra kot strup, gospod ravnatelj. Gre, če je treba, skozi meso in kosti.“

Zarežal se je ter pokazal ravnatelju ježko, pri tem pa mu pomežiknil iz malih, napol zatisnjenih oči.

Gospodu ravnatelju je postalo nekam neprijetno pri srcu. Človek mu ni bil všeč in zdelo se mu je, kakor da ga mora poznati; ni pa seveda mogel uganiti, kje ga je že videl. Končno pa: kaj ga briga oseba brivčeva?

Torej je osorno odkimal.

„Že prav, že prav! Postavite stol tjale k oknu!“

Brivec ga je ubogal in ravnatelj je sedel. Dobil je prtič okoli vratu, brivec ga je jel mazati in drgniti z milom. Pri tem je ravnatelj opazil, kako velike in neokretne roke ima mladi človek.

„Kaj, tole imenujete „lahko roko“? se je ponorčeval.

Brivec je nehal mazati in si ogledoval svoje lopatam podobne roke. „Lahke res niso,“ je dejal mirno. „Zato pa varne in krepke! Glejte, kar hočejo zgrabiti, to zgrabijo; in kar hočejo držati, to tudi držel! In kdor ne verjame...“

Ravnatelj dvigne nehote svojo roko, kakor da se hoče braniti. Kaj vruga ima vendar ta človek? Pri zadnjih besedah je celo zaškripal z zobmi in pogled mu je postal tako lokavo zelen. Ni dosti prida, si misli. Da je moj sovražnik, bi se mu gotovo ne dal briti.

„Rad verjamem,“ odvrne torej in se prisiljeno smehlja. „Toda prosim, podvizajte se! Vsak hip mora priti pismonoša.“

Zardel je, kajti laž mu je ušla nehote in sam si ni vedel pojasniti, zakaj jo je izustil.

Preko brivčevega obličja, ki se je bilo takoj spet pomirilo in zresnilo, kot se pri takem poslu spodobi, je za hip šinilo nekaj kakor pritajen posmeh.

„Za to vam ni treba skrbeti, gospod ravnatelj! Vsa pisma oddajajo kar v pisarni in semkaj gotovo ne pride živa duša!“

Ravnatelj se vgrizne v ustnico.

„Odkod pa veste to?“ ga vpraša razdraženo.

„Bil sem brivec tudi pri prejšnjem gospodu.“

Nato prime za britev, previdno poskusi s prstom ostrino in jame počasi briti.

„Močna brada!“ meni s priznanjem. „Močne, debele kocine. V prejšnjih časih bi tega ne bil verjel, ker ste — ne zamerite mi besede — imeli že nekoliko pleše. Toda morda me nič več ne poznate, gospod ravnatelj? Kako neki? Saj sem bil takrat še deček.“

Torej vendar! si misli ravnatelj. Že od početka se mi je tako zdelo.

„Hm, odkod me pa poznate?“

„Iz Bukovja. Blagovolite se spomniti, gospod ravnatelj, na staro Dolinarico, ki je stanovala tam zunaj pri gozdu, kjer ste imeli svoj lov. Njen sin sem.“

„Dolinarica, Dolinarica —“ premišljuje ravnatelj v dvomu. Naenkrat se pa domisli: to je bila vendar ona stara ženska, ki je bila s svojim šiljastim, suhim obrazom podobna ptici ujadi in s katero je imel nekdanj toliko sitnosti! Hm! Res mu ni bilo kar nič prijetno pri tej misli. Imel je slabo vest in temu mlademu človeku, ki je bil njen sin in je z ostro nabrušeno britvijo tako počasi in okorno praskal po njegovem obrazu, ni bilo dosti zaupati. „Res jel!“ se torej oglasi. „Malo se spominjam. Kako se pa zdaj godi vaši materi?“

Brivčev obraz se nekam neprijetno spači.

„Hvala za vprašanje, gospod ravnatelj, hvala! Zdaj se ji godi prav dobro; tak mir in pokoj uživa, da bi si ne mogla želeti boljšega, kajti že precej dolgo časa je rajnica. Morda je zopet združena s staro Fino, psico menim, ki ste jo takrat na lovu ustrelili, gospod ravnatelj. Mati jo je imela nadvse rada in je tiste dni tako žalovala, da je obolela.“

Ravnatelj se je nervozno zganil, in ko je brivec za hip odmaknil britev od njegovega obraza, je hlastno vzkliknil: „To je laž! Psa nisem ustrelil jaz. In kaj vruga me danes še vse to briga? Požurite se rajši s poslom in me že enkrat obrijte! Ne mika me, da bi sedel tule cele pol ure.“

„Odpustite!“ reče brivec, ne da bi se dal količkaj izbegati. „Prav imate, res malo počasi ravnam, zato pa krepko in varno, gospod ravnatelj! In menim, da je boljše za vas, ako preveč ne hitim. Kajti vaš vrat je dobro rejen, skoro bi dejal debel. Zares, skoro debel! Ko bi vrezal v naglici z britvijo malo globlje! Kočljivo bi bilo, preklicano kočljivo!“

Ravnatelj je čutil, kako se je pri teh besedah z nekako slastjo dotaknil njegovega vratu, ga pogladil po napetem mesu in pritisnil na jabolko. Mrzel pot mu je v debelih kapljah stopil na čelo. Kaj ko bi se predrznež, ki ga vendar očividno od nekdanj sovraži, razkačil? Dokler mu tiči jeklena klinja na vratu, se mu ne more upreti!

Za trenutek mu je prišla misel, da bi ga mahoma pahnil od sebe in poskočil s stola. Toda ali ne bi bil ta lokavi človek prav tako uren in bi se ga potem morda zares lotil? Saj je samo treba, da mu klino drži spretno pred vrat, in ko bi planil pokonci, bi se vrezal do smrti! Ne, ne! to bi bilo prenevarno. In razen tega: morda je ves strah samo plod njegove razburjene domišljije. Saj je vendar mogoče, celo verjetno, da je rdečelasec čisto mirna, neškodljiva oseba, ki je le zaradi svojega čudnega vedenja tako presneto neprijetna. In potem bi se vendar za vedno osmešil, ko bi ušel napol obrit! Ne, ne sme ljudem dati prilike, da ga že koj v začetku razkriče za bojazljivca.

Navidezno miren se spet nasloni v stol in sklene: samo strahu ne kaži!

Prask, prask! mu je strgala britev po vratu.

„Laž pravzaprav vendarle ni bila, gospod ravnatelj,“ povzame besedo brivec. „Mati je prav pogosto pripovedovala, kako se je stvar izvršila. Fina je bila neskončno zvesta in dobrodušna žival, ki ji je le redkokdaj ušla. Pa včasih je seveda malo znorela in se je hotela izdivjati, kot je pač pri psih navada. Ko pa ste tedaj šli z drugimi gospodi in tremi psi mimo naše hiše na močvirne travnike ob reki, so bila slučajno vrtna vratca odprta in hop! stekla je za vami. Saj je stara revica prišla tako malokdaj na prosto! Mati jo takoj ubere za njo; ko pa jo srečno prikrevska tako daleč, da vidi, kako njena Fina vsa srečna hiti po travniku, počí strel in isti hip zatuli Fina tako žalostno, da mati do svoje smrti ni mogla pozabiti. Takoj je počilo še enkrat in nato ste vi, gospod ravnatelj, vlekli ustreljeno žival za vrbovje in jo pehnili v globok jarek. Ali se še spominjate, gospod ravnatelj? Fina še ni bila mrtva in je pri tem čavsnila po vašem čevlju. To je videl stari Boštjan, ki je prišel mimo, in v soboto ste ga zato pognali iz tovarne. Šel

je prosjačit, ker nikjer ni mogel dobiti dela. Tako je bilo, kaj ne, gospod ravnatelj? Ali ni res?" Nehal je briti in zrl sovražno v ravnatelja, ne da bi odstranil britev z vratu.

„Nisem je ustrelil jaz,“ je spravil ravnatelj komaj slišno iz sebe. „To je storil eden izmed povabljenih. Lekarnar —“

„Na čigav ukaz?“ je vprašal trdovratno brivec. „Bili ste posestnik lova in ste vedeli, da Fina ni tuj pes, ki goni divjačino, ampak da je last uboge sosede, ki ga ni skoro nikoli pustila z vrta. Takrat sem se učil pri mojstru in moja mati je ostala nato čisto sama. Ustreliti ste dali njenega edinega varuha in prijatelja. Vaša lovska pravica, kaj ne? Ali pa stori kaj takega dober človek?“

Prsi so se mu dvigale in od razburjenosti je težko dihal, a skozi ozko špranjo pod povešenimi trepalnicami se je zaiskrilo čisto zeleno.

„Tako! Tu smo gotovi!“ je dejal zamolklo. „Prosim, drugo stran, gospod ravnatelj!“

Ne da bi črhnil in s krepko stisnjenimi ustnicami je ravnatelj obrnil glavo. Čisto natančno se je še mogel spominjati dogodka in je sam vedel, da se ni vedel baš vzorno. Toda starka mu je bila vedno trn v peti. Njena hišica je stala na meji med njegovim lovom in državnimi gozdovi, in če je hotel kdaj zasledovati bežečega srnjaka malo predaleč — namreč preko meje svojega lovišča — jo je čestokrat videl, kako čepi na malem mostovžu, nema in otožna kot sova. Na ta način mu je pokvarila marsikateri dober strel.

„Gromska strela!“ zakriči naenkrat in si seže naglo z roko na vrat. Vrezal ga je in na koncu prsta je začutil gorko kri.

„Ves osupel je brivec zmajal z glavo.

„Mozoljček, samo mozoljček!“ se je opravičeval. „V trenutku bo dobro, gospod ravnatelj!“

Urno je poiskal kamen in skrbno odrgnil malo rano. Ravnatelju se je pa zazdelo, kakor da mu je za hip zopet šinil okoli usten oni odurni smeh, ki ga je bil že poprej opazil.

„Tako, nič več ne krvavi,“ ga pomiri brivec in odloži kamen. „Ko bi bil sploh mislil, da imate mozolj, bi se mi ne bilo pripetilo. Ali pri tako gladkem, polnem vratu... Mati je rekla že pred leti, takrat, dva dni po Finini

smrti, ko ste jo vi, gospod ravnatelj, dali po vratarju spoditi iz tovarne, ker se je prišla pri- toževati — takrat je že rekla o vas: „Ko bi bil klas, bi bil zrel, da se požanje!“ Tudi tedaj ste bili že dobro rejeni in moja mati je imela dobre oči, če je koga črtila. In črtila vas je prav pošteno, gospod ravnatelj!“

Britev je praskala po drugem licu počasi, prav počasi, kakor da ga hoče grozni človek, v čigar očeh se je včasih tako divje zaiskrilo, za večno držati na mučilnem stolu. Toda ravnatelj si je dejal: Bolje je, da molčim, dokler vsega ne pove, kakor pa, da ga dražim. Saj bo tega prokletega strganja vendar enkrat konec.

„Ali pa doga še živi?“ je vprašal mladi Dolinar. „Vaš Nero. Bil je krasna, gosposka žival, samo malo huda in nevarna. Saj se vendar še spominjate, kako nam je zgrizla kozo in kozlička. Bili ste čisto blizu; pa najbrže ste bili hripavi in niste mogli psa nazaj poklicati. Nero se je gotovo hotel samo igrati in storil je le v šali, da je mladičku s svojim prelepim zobovjem kar takoj strl grlo. In da ga je razkačilo, ko se je stara koza pri tem pogledu odtrgala od kola in s pobešenimi rogovi planila pogumno proti njemu, mu tudi ni bilo mogoče zameriti. Kaj ne, gospod ravnatelj? Saj je bil vendar gosposki pes, a ona le koza beraških ljudi! In priboril si je tudi ugled, ki mu je pristojal! Najprej ji je zlomil prednjo nogo in ji potem z žlahtnimi zobmi popolnoma razgrizel vime. Prišel sem na lice mesta, ko se je koza zgrudila nad krvavečim mladičkom in lizala zdaj svoje rane, potem one na truplu poginulega. Deček, ki je takrat tako glasno kričal, sem bil jaz in jaz sem privlekel obe živali s pašnika v hlev. To bi bili morali videti, gospod ravnatelj, kako se je stara koza stisnila v najtemnejši kot in zastokala, čisto tako kot človek, ki so mu iztrgali drob iz telesa. Stokala je, dokler ni bilo vse končano. Nazadnje le še redkoma in jedva slišno. Tako kot je delala moja mati, ko je umirala.“

„Poplašal bi ji bil škodo, da je prišla k meni prosit, kakor se spodobi,“ je vzkliknil ravnatelj rdeč kot kuhan rak.

„Mogoče, gospod ravnatelj, že mogoče. Ali mati je bila pač preneumna, da bi bila

prosila, kakor je spodobno. Vbila si je namreč v glavo smešno misel, da ima pravico zahtevati, da se ji opravičite in plačate odškodnino. Seveda vam, gospod ravnatelj, ponos ni dopuščal, da bi kaj takega storili! Kajpak bi se bila tudi lahko obrnila na sodišče. Kaj je vendar laglje od tega! Tri ure z vozom v mesto, škoda v gospodarstvu — več bi tako ne veljalo! In naposled bi bili vi, gospod ravnatelj, plačali neke krajcarje za obe kozi in bi se lahko smejali bolni, ubogi ženici, ki je morala dati še prašiča iz svinjaka, da je dobila odškodnino za kozo. Pravica je seveda tu, samo da ne more ponjo, kdor je revež, ki živi na deželi! Gospod ravnatelj, niti steklenice vina ne bi bili manj izpili, moji materi pa toliko da ni srce počilo, ko je uvidela, da ni mogoče ničesar opraviti, ker ima nasprotnik polno mošnjo denarja. Siromaki, gospod ravnatelj, siromaki!“

Prask, prask!

„Gotovi smo, gospod ravnatelj! Samo še minuto, da malo izbrijem.“

Preden je še mogel gospod ravnatelj ugovarjati temu popravljanju, ki se mu je zdelo danes čisto nepotrebno, je že spet čutil ostrino na goltancu in vrhu tega ne poševno, ampak strmo in grozeče. Hip nato se je brivec sklonil s skrivljenimi ustnimi koti čisto blizu k ravnateljevemu obrazu, vpičil svoj pogled hudobno in lokavo v njegove oči in zašepetal: „In ali veste, kaj je še rekla moja mati? Rekla še na smrtni postelji? „Ta človek,“ je rekla in mislila s tem gospoda ravnatelja, „zasluži, da ga ubijejo, kot so ubili mojega psa in ubogi kozi. Sovražim ga tako, da mu niti sedaj ne morem odpustiti. Ali slišiš, fant? Sovraži ga in misli na najino sovraštvo, če ga kdaj dobiš pod britev!“ Kmalu nato je umrla. Zdaj pa, gospod ravnatelj, je moja dolžnost —“

Gospod ravnatelj je že malone omedleval; ni bilo več dvoma, da ga hoče ta človek umoriti. Bled kot zid jekne rahlo na pomoč.

Isti hip se umakne brivec na videz ves osupel.

„Kaj vam ni dobro, gospod ravnatelj?“ vpraša sočutno. „Morda želite malo vode?“

Naglo odloži britev in natoči iz steklenice na mizi poln kozarec.

„Upam, da vas nisem vznemiril s svojimi mladostnimi spomini,“ je pozvedoval, ko mu

je podal vode. „In poslednje, kar je govorila moja mati... za Boga, ubožica je ležala v najhujši vročici! Kaj takšnega seveda ne stori nihče! Brivec gotovo ne! Da ste se vendar mogli tako ustrašiti!“

Gospod ravnatelj si je kmalu opomogel. Vstal je, hodil razburjen po sobi in ni zinil besedice.

„Ali ste bili sicer zadovoljni, gospod ravnatelj? In kdaj mi ukazujete, naj spet pridem?“ je vprašal brivec ponižno, a pri tem se mu je pojavil v očeh pritajen zmagoslaven, nasičen smeh.

„Pošljem po vas, kadar bo treba,“ odgovori kratko ravnatelj.

Uro pozneje, ko je gospod ravnatelj spet sedel v tovarni za pisalno mizo, mu je prinesel gospod Kovač nekaj spisov.

„Glejte ga no!“ zakliče ravnatelj ves v čudeh. „Kje pa ste pustili svojo lepo polno brado?“

„Obriti sem si jo dal, gospod ravnatelj,“ odgovori mladi mož in pri tem zardi. „Videl sem včeraj, da vam ne ugaja —“

„Oh, škoda, da ste se prenaglili!“ vzklikne oni skoro nejevoljno.

Mladi mož ga gleda in ne razume.

„Toda saj ste vendar rekli...“

„Mladi prijatelj, človek se lahko prav hitro premisli. Glejte, jaz sam preudarjam, ali bi ne kazalo, da si pustim brado rasti. Zdi se mi namreč, da je tu pri vas z brivci pravi križ.“

Obrazi iz ljubljanske drame

Silvester Škerl:

Edvard Gregorin

Baš o prevratu je Edvard Gregorin končal gimnazijske študije in sledeč nagibu svojega srca se je posvetil odru. Predstavil se je Hinku Nučiču, tedanjemu ravnatelju drame, kateri je sprevidel takoj, da je mladenič čedne postave, simpatičnega obraza, mehko zvočnega glasu, kakršen je Gregorin, inteligenten in naobražen po vrhu, prav pomembna pridobitev za našo dramo. Tedaj se je pričelo na novo delo našega Narodnega gledališča in bilo je potrebno sestaviti ansambl, ki bo kos predstavljati

gledališča — in tu je izvor zmede in vsega drugega, kar je v našem gledališču nevšečnega. Drug zvrča krivdo na drugega in vsakdo v gledališču živi v prepričanju, da bi se razmere izboljšale, kakor hitro bi prišla druga vlada (v Beogradu in v teatru), katero si seveda vsak po svoje zamišlja...

Edvard Gregorin je pred desetimi leti postal igravec. Koncem prve povojne sezone je sledil svojemu učitelju in vodji Nučiču v Maribor, a že v naslednji sezoni je zopet pri ljubljanski dramii. Odsorej je brez presledka tukaj. Če sem se uvodoma oddaljil od svojega predmeta, sem to storil namenoma, ker če hočem govoriti o Gregorinu, o Jermanu in še o nekaterih, se moram dotekniti zelo senčnih strani našega gledališča.

V teh svojih opisih sem se že nekajkrat spozabil ter se oddaljil od svojega ožjega predmeta, da spregovorim o „upravi“. Pri nas namreč ni mogoče pisati ali govoriti o tem ali onem činitelju gledališke uprave, ker je ista tako nestalna in menjavam podvržena, da za pregrehe ni mogoče dolžiti enega ali drugega njenega činitelja, marveč vsevkupnost: „upravo“. Delo-

vanje posameznih činiteljev se neha še preden je začelo, poveljniška palica roma iz roke v roko, odgovornost za vsa dejanja pa nosi neka umišljena, v resnici niti ne obstoječa „uprava“. Pri teh razmerah ni čudno, da po desetih letih obstoja našega po vojni „prerujenega“ gledališča n. pr. še nihče ne ve, kakšen igravec je prav za prav Edvard Gregorin.

(Pa to je le primera — vsega tega resnično nisem napisal zato, da bi „odkrit“ in s prstom pokazal baš

igravsko umetnost našega naroda — bil je čas, ko so se snovale smernice ne le za naše gledališče, za druge naše narodne ustanove, ampak za samostojno vdejsstvanje našega naroda sploh. V svoji dalekovidnosti je Nučič zbiral in izbiral ljudi, prikladne visokemu smotru, ki ga je imel pred očmi kot voditelj slovenske drame. Med tem ko je skušal privabiti v Ljubljano vse moči, ki so pred vojno delovale v našem gledališču, ni pozabil da je potrebno, izbrati med mladino naraščaj, ki se naj oklene gledališča s pravo ljubeznijo in iz katerega naj zraste v skrbni negi in v vestnem oskrbovanju vedno popolnejša igravska družina. Nučič je odšel. Leto dni le je trajalo njegovo lu opisano delo. Ostalo je komaj v surovih obrisih in danes, po desetih letih, moramo ugotoviti, da razen v negi odrskega jezika po zaslugi Otona Župančiča, ki je že dokaj ugladil odrsko govorico, ni napredovalo delo na ansamblu našega gledališča niti za en sam korak. Zmedene razmere v našem gledališču, nevednost in nevšečnost na eni strani, intrige in ocenjevanje po osebnih simpatijah in antipatijah na drugi strani — to so vzroki, da vlada v našem gledališču pogostoma tako kužno ozračje, da paralizira več ali manj vsako zgolj umetniško stremljenje. Prav za prav nihče ne nosi osebne odgovornosti za umetniško plat našega

na Gregorina. Obratno, s primerom Gregorina, Jermana in drugih, hočem s prstom pokazati na fantomski pojav „uprave“ ...)

Oglejmo si nekoliko Gregorina. Njegovo zalo obličje, iz katerega gledajo zamišljene modre oči, kakor v zvezi z melanholično linijo podbradka ter lepo oblikovanimi ustmi, plavolasa glava, čokata in vendar skladno raščena postava, skrbno čedno oblečena — vsa njegova zunanja pojava nosi simpatično noto diskretnosti. Njegova kretnja je mirna, časih skoro počasna, pa vendar skladna, uravnana. Tudi hoja mu je enako umerjena. Njegov organ je neopredeljen med tenorjem in baritonom, opaziti pa je, da mu je delal silo (n. pr. v „Androklu in levu“), vendar je polnozvočen in prijeten, dasi tehnično še ne popolnoma izvežban, ker ne more vezati svojega običajnega govorenja v maski s prsnimi in trebušnimi toni v taki skladnosti, kot bi trebalo.

Narave je izrazito lirične, časih zraste v patos, kateri je dinamično nekako najvišja stopnja lirike, zna pa govoriti tudi s sordino, vendar so prehodi negotovi.

Lirične vloge, po katerih hrepeni že deset let Gregorinova igravska natura, da bi se mogla preko njih dokopati do staroklasične in Shakespearejeve tragedije, so ves čas igrali v naši drami drugi igravci. Zato Gregorina v njegovem pravem svojstvu v Ljubljani še nismo videli. Videli smo ga v neštetihih ulogah, v vsaki je svojo nalogo izvršil z ljubeznijo, točno in vestno, v vsak detail premišljeno. Mučil se je z maskami, ki jih je z uspehom nosil samo radi svoje pridnosti in darovitosti za oder, ne pa ker bi bile njegovi specifični igravski naravi prikladne. Kvaril si je organ in zapravljaj čas v dobri veri, da mu bo vse to pomagalo, da pride do svojega jasnega, oddavna željenega

igravskega obraza. A leta minevajo, čvrsta volja se polagoma ruši in še čvrstejša moč se obrablja, med tem ko se nade, da bi dosegel svoj smoter, od leta do leta zmanjšujejo.

Vodstvo gledališča in režiserji so se že tako priučili podeljevati Gregorinu vse tiste vloge, za katere nimajo baš prikladnega igravca pri roki, da nihče več ne misli na to, da bi se iz njega moglo napraviti kaj izrazitega. Tako gredo preko odra neštete figure, mlade, stare, moderne, antične — in Gregorin jih more in mora igrati.

Kakor vse lirične nature je tudi Gregorin zelo občutljiv in v svojem samotarstvu nagnjen k razglabljanju. Deset let sistematičnega zatiranja je prenesel le s svojo neskaljeno vero v umetnost in v svoj talent. A kako dolgo še zdrži? Kdaj se prelomi in se vsakdanja razočaranja nagromadijo do obupa?

Nočem se spuščati v opis ulog, ki jih je Gregorin igral, ne ker so tako raznovrstne in tako nasprotujoče si, a zato, ker skoro nobena ne razodeva njegovega pravega igravskega značaja, ki nikakor ni vstvarjen za razsežen repertoar, marveč za določeno vrsto ulog, t. j.: preko liričnih do junaških. Tudi ne morem govoriti o ulogah, ki jih ni igral, ker je zmerom „tako naneslo“, da so jih drugi igravci igrali, ker se nobeden ni našel, da bi sprevidel in resnično v interesu naše gledališke umetnosti skušal dati Gregorinu priliko, da igra tiste vloge, za katere je nadarjen.

Kako je na škodi Gregorin sam, o tem molčim, ker bi bilo sentimentalno razpravljati javno o zasebnih razočaranjih, a ugotoviti moram, da je pri tem na škodi tudi naša drama in o tem javna razprava ni odveč. Kdo pa nam bo igral čez nekaj let vloge, za katere bi že danes moral biti pripravljen Gregorin?

Ivan Jerman

Ivan Jerman je doma iz Cerknice pri Rakeku, tedaj bližnji rojak Ivana Levarja in Osipa Šesta, vprav Šestov oče pa, ki je mlademu Jermanu učiteljeval, ga je prvi vspodbudil, da se naj posveti gledališču. Že v domačem diletantskem društvu je žel Jerman svoje prve odrske uspehe in ko se je vrnil od vojakov — bil je med zadnjimi, ki jih je Avstrija poklicala pod orožje — ni maral dovršiti gimnazijskih študij, mēneč, da ga je nošnja vojaške suknje za zmerom oprostila posedanja po šolskih klopek. Začelo se je tedaj zanj življenje „saliranega študenta“ bohema, živel je, da sam ni vedel kako in nemara niti čemu. Časih ga je zamikalo, da bi se resno polotil študija moderne filologije, a ko je gledališko vodstvo razglasilo, da otvori pod Borštnikovim vodstvom v Ljubljani dramatično šolo, sta se z Jankom Rakušo, s katerim se je bil seznanil v zakotni dijaški kuhinji, takoj prijavila. Ka-

kor nam je znano, Borštniku ni bilo dano, da bi začel svoje delovanje v Ljubljani, baš na pragu uresničenja svojega zadnjega ideala ga je ugrabila smrt.

Osip Šest, ki je nato prevzel vodstvo dramatične šole, se je za svoje gojence mēčno zavzemal in iz tistega tečaja je izšel prav za prav ves mlajši naraščaj našega gledališča. A to ni trajalo dolgo, ker so nekateri učenci, med njimi tudi Jerman in Rakuša, sklenili sicer z upravo gledališča poskusne pogodbe, a v kratkem času jih je želja po izpopolnitvi do mala vse razgnala po svetu. Ivan Jerman je odšel v Prago, kjer je prebil — bog vedi kako — podruugo leto. Stanoval je na upanje, jedel ostanke v dijaški menzi, pri Schützu na akademiji pa se je uril v tehniki igranja. Mnogokrat se z veliko hvaležnostjo spominja Šesta, ki mu je v času šolanja v Ljubljani dajal redno iz svojega vsak mesec denarno podporo, enako

Schütza v Pragi, ki mu je, kakor hitro je doznal za njegovo mizerno življenje, prav tako priskočil denarno na pomoč.

Po praškem intermezju je nastopil Jerman anagažman v Mariboru. Tedanjemu ravnatelju Bratini se ima zahvaliti za vrsto ulog, v katerih je zamogel spoznati svoje svojstvo ter si postaviti smernice za svoj razvoj. Igral je v Jakobu Rudi Dolinarja, Elisa v Strindbergovi Veliki noči, ljubimca v Jeromovem Tuju, kovača Goujeta v Zolajevem Ubijaču, Dimitrija v Tucičevi Golgoti ter Ferdinanda v Schillerjevi igri Kovarstvo in ljubezen.

Zlasti na uspehih v navedenih ulogah je Jerman spoznal, da je v svojem bistvu kot igravec realista, a v podobnem pravcu, kakor so realistični ljudje iz romanov velikih ruskih pisateljev.

Črnolas, bled v obraz, z roženimi naočniki, rdečimi, kakor od strasti vlažnimi ustmi, zamolklega, prijetno in tajinstveno hkrati zvenečega glasu, je Jerman po svojem značaju junak skeptic, razglabljanja in nevolje, le časih kakor vihar iznenada razmajan in rastoč iz neke skrivnostne globine. Tip bohema današnjega časa, pedanta v nekaj zgolj zunanjih stvarih, a v srcu željan svobode, dober kakor kruh, neprestano v nevarnostih in skrbeh, pričakujoč nekega preloma, ki bi odločil o njegovi usodi. Daleč od patosa, daleč od vznešenega, klasično lepega in junškega, je Ivan Jerman junak negacije, junak v nasprotnem smislu.

Igravec karakternih ulog? Ne, igravec brezkarakternih ulog, kakoršnih mrgoli v moderni dramski

književnosti, zlasti izza časa Wedekinda. Kompliran, nedognan in neugenljiv, predstavitelj odpora proti vsemu dognanemu in ugenljivemu.

Pa — da nadaljujemo: iz Maribora, kjer je nastopal poldrugo sezono in je bil že na potu, da kot igravec dozori, se je povrnil na Hubadovo povabilo v Ljubljano, a žal samo kot (slabo) plačan član Narodnega gledališča, ne kot igravec. Z njim „uprava“ ne računa. V spotiko ji je, če mora nanj misliti drugače kot da ga porabi za mašilo. Ne rečem, da se nam niti enkrat ni pokazal vsaj v približno odgovarjajoči ulogi — spominjajmo se predsednika sodišča v Courtelinovem „Stalnem gostu“ — a kakor hitro je pokazal nekoliko uspeha, že ga je „uprava“ še hujše potlačila, že ga je potisnila nazaj v brezpomembnost.

Čemu to? Ali imamo res v našem gledališču toliko igravcev, da smemo v težkih finančnih prilikah tega zavoda gaziti in metati v smeti igravca, ki je preveden, tako rekoč stalen ud ansambla in ki je dokazal, da je zmogel? Katero resno vodstvo gledališča še deli svoje osebje v igravce glavnih ulog in v staliste? Bojim se, da ljubljansko.

Nekdaj se je Jerman izrazil približno tako-le: Od kar sem v Ljubljani, mi je bil gospod Peček najboljši ravnatelj. Če je bila njemu podeljena uloga, katere iz katerega koli razloga ni mogel igrati, sem jo dobil jaz...

Nekoliko čudno spričevalo za vodstvo gledališča, kajne?

Dežela brez bede in imetja

edanji kulturni ljudje smo navajeni, da v socialnem življenju izvajamo sorodstvo z očetove strani, da se čudom čudimo, ako čujemo o ljudstvih, ki se družabno in pravno prav nič ne ozirajo na očetovstvo, in dedujejo otroci svoje ime in družabno stališče le po materi. Ako označujemo pravno

razmerje, ki daje možu predpravo v družini in izvrševanje očetovske oblasti, z besedo „patrijarhat“, imenujemo v ljudoznanstvu razmerje, ki se ozira le na pokolenje s strani matere, „matrijarhat“ ali materinsko pravo.

Baš naravna ljudstva s svojimi ne prestrogimi pravnimi zakoni so morala biti zelo naklonjena matrijarhatu, tako da ga lahko smatramo za patrijarhatu predhodno družabno ustanovo. Ohraniti pa se je mogel le tam, kjer je bilo omogočeno družini, ki jo je vezalo materinsko sorodstvo, da se je razširjala na ozko omejenem ozemlju. Zato nahajamo danes matrijarhat le še pri nekaterih naravnih ljudstvih i starega sveta. Neutajne sledove pa imamo že v svetem pismu in v najstarejših pisanih poročilih bivših družabnih odnosov, v Tacitovem opisu „Germania“. Nikjer na svetu pa se ta prastara družabna naprava ni ohranila tako čista in izvirna, na tako prostranem ozemlju in med toliko ljudmi, kot na Daljnem vzhodu, na otoku Sumatra.

Čudovito krasen kos sveta je, ki ga je narava razkošno obdarila z najlepšimi darovi, kjer živi še danes nad poldrugi milijon Malajcev, ki priznavajo materinsko pravo. Ozemlje, kjer prebivajo, obsega velik del

nekdanje države Minang kerban, dežele „zmagovitega bivola“, kot pravi ime. Ta se je za svojega procvita v 15. in 16. stoletju raztegnila preko vsega srednjega dela otoka. Celotna kolonizacija azijskih Hindujev, ki je stoletja mogočno vplivala na kulturno življenje Malajskega otočja, ni mogla na Sumatri zatrej matrijarhata.

Najstarejša naselja priseljenih pravih Malajcev, ki so dali Sumatri ime, stoje na višavju Padang. Ako se vozimo po železnici — najdaljši vzpenjači sveta — na ono vulkansko, romantično ozemlje, se upravičeno čudimo mnogim, zelo velikim in prostornim lesenim hišam, ki vsepovsod zro v večjih ali manjših naseljih domačinov iz pravcatih gozdov kokosovih palm, sadnega drevja in drugih koristnih rastlin.

Ta s krasnimi, pisanimi rezbarijami okrašena stanovanja niso le domovanja ene ali dveh družin, marveč prave družinske kasarne, ki vzpričo mnogobrojnih stanovalcev tem bolj sličijo čebelnim panjem, ker imajo le ena, razmeroma prav majhna vrata. V teh množinskih stanovanjih bivajo dvanajstke starih in mladih, oženjenih in neoženjenih možičev in ženic, ki so pa, pomnimo dobro, vsi otroci ene matere. V našem evropskem družabnem življenju, kjer si skušata poročenca čim preje zgraditi lastno ognjišče, si to jedva predstavljamo. Tam, v deželi, kjer posebno dosledno izvajajo materinsko pravo, mlade žene, ko se poročijo, po stari in nekriljivi družinski instituciji, imenovani adef, ne zapuščajo materine hiše, temveč stanujejo v njej dalje. Pravitako stari mladoporočeni mož. Sicer pomaga, iz nekake galanterije, svoji izvoljenki v medenih tednih pri tem ali onem delu, sicer pa dela in se trudi le za materino hišo. Ko zatone solnce, poseti hišo svoje taščice, kadar se mu zljubi, kjer ga žena prijazno sprejme in drugo jutro odslovi. Ako je zakon obdarjen z otroki, ostanejo tudi ti v domu svoje babice in niti najmanj ne mislijo, kdo je pravzaprav njihov oče, slutijo le, da je to mož, ki vsak večer poseti njihovo mater. Naravnost netaktno, da, celo žaljivo bi se zdelo Malajcu tega dela Sumatre ako bi si kdo drznil vprašati, kdo je njega oče. Sedaj si lahko mislimo — dasi je v najmanjši koči prostora za ljubeč par —, da v taki družinski kasarni, kjer vzpričo raznih zakonov, ki so tam običajni, stanejo često še mlada prababica z vsemi svojimi potomci, polagoma zmanjka prostora. Dokler še gre in ni hiša predolga, si pomagajo s prizidovanjem, in po številu bivoljim rogovom podobnih nastreškov lahko sodimo, kolikokrat je otroški blagoslov dal priliko za prizidovanje. Ako pa je hiša že premajhna, zgrade v bližini eno ali kar več novih stanovanjskih hiš, kjer se, ako so prebivalci krepki in zdravi, kmalu zopet zbere nov roj ljudi. Ko zopet nastopi pomanjkanje stanovanj, si pomagajo dalje na opisani način. Tako se zgradi cela skupina hiš, imenovanih po malajski kumpulan rumah, ali naselja, oz. vasi. Gospa in gospodinja v vsaki teh hiš je mati ali babica. Ker pa se kljub miroljubnosti rjavih ljudi pojavi semintja nemir med stanovalci, je gospodarica materinske hiše, kakor tudi vsakega posameznega doma, po adatu, prastarem občnem pravu, dolžna, da imenuje svojega najstarejšega brata ali najstarejšega

sina svoje prvorojene hčere za mamaka, t. j. za majordoma in svojega pravnega zastopnika. Njegovim poveljem in ukazom se vse prostovoljno pokori, kakor da jih je izdala mati ali babica.

Pravitako kot danes so Malajci Minang karbana matrijarhat z vsemi iz njega izvirajočimi odnošaji očitno cenili izza davnih časov. Iz tega razvidimo, da je vse to veliko ljudstvo rjavih ljudi pravzaprav iz štirih prarodov ali debel, takozvanih Suku, ki so se počasi razširili preko stotine večjih ali manjših naselij. V vsaki izmed njih je mamak najstarejše tam naseljene družine hkrati panghulu ali poglavar, in v posameznih pokrajinah Minang korbana zavzema poglavar najstarejše naselbine mesto fuanka ali vrhovnega poglavarja.

Isto sestavo grajanske družbe so našli brez dvoma Hindijci že pri svoji kolonizaciji v državi „zmagovitega bivola“, ki ji je že bila pisana sodba, in je, kakor rečeno, niso porušili ali vidno izpremenili. Holandci, ki sedaj vladajo onem rajskemu kotu sveta, so bili dovolj razumni, da so se čim manj dotikali tega trdnega, nezizumetničenega ogrodja. In vendar te pradavne družabne naredbe ostro nasprotujejo našemu evropskemu mišljenju o lastnini in osebnem pravu.

Kako bi tudi moglo biti drugače, ko po onem, v stari malajski državi ohranjenem pradavnem pravu navade ne smeta niti moški niti ženska delati zase, temveč za materinsko hišo in njene stanovalce. Nasprotno mora vse sorodstvo z materine strani skrbeti za vsakogar, ki pripada temu sorodstvu. Osebna lastnina se tamkaj razteza le na posest, ki si jo je kdo pridobil s posebnim delom poleg dela za materinsko hišo in tudi ta sme preiti v posest druge osebe le, ako jo prejšnji lastnik podari; sicer bi kot takozvana harta pusaka prešla v last materinske hiše. Nepremičnine se smatrajo brez vsega za družinsko last, da, namakana rižna polja celo za last občine, ki razdeli posamezne parcele po žrebu vaščanom. Dragoceno premično družinsko imetje, kot drago orožje, nakit in posodje, spada pod pravni pojem harta pusaka in se sme prodati le, ako se s tem strinja vsa družina.

Ali je torej s toliko logiko in bistroumnostjo in h komunizmu vodeči matrijarhat ugodno vplival na značaj in razvoj ljudstva minang korbana ali ne?

Na to vprašanje, ki stopa baš danes v ospredje, lahko odgovorimo popolnoma nepristransko, da so oni rjavi ljudje po svojem značaju in tudi po svojih telesnih lastnostih odločno boljši od vseh sorodnih ljudstev, zlasti od Javancev, ki jih je večstoletno robstvo tujcev oropalo samozavesti. Malajci Minang korbana so mnogo samozavestnejši, značajnejši in poštenejši ter vsekakor tudi inteligentnejši od Javancev, in rečemo lahko, da je na svetu malo ljudi, kjer bi tujo lastnino bolj cenili ko v „deželi zmagovitega bivola“, kjer so domačini še prav malo prišli v stik s slabejšimi evropskimi življi. Nikjer na zemeljski obli pa menda tudi ni ljudi, ki bi se v toliki meri, da je včasih že kar smešno, udajali lenobi, kot oni rjavi lenivci, ki pa, mimogrede omenjeno, skušajo zvaliti neobhodno potrebno delo na svoje žene.

Prir. F. P.

2000 dinarjev za verz dveh vrstic!

Vse dame vedo, da je Elida že od nekdanj polagala največjo važnost na pomen negovanja telesa, kakor tudi na potrebo čuvanja kože lica, katera je najbolj izpostavljena „zobu časa“. Po dolgoletnih znanstvenih eksperimentih se je posrečilo, sestaviti na znanstveni podlagi 2 kremi, kateri sta neobhodno potrebni onemu, ki želi ohraniti lepoto, svežost in mladostni izgled svojega lica.

Pogoji za tekmovanje:

1. Vsak verz se napiše razločno in čitljivo ter pošlje do najpozneje 14./11. 1928 na Jugoslavensko d. d. Georg Schicht, Osijek, oddelek Elida.
2. Verzi smejo obsegati samo dve vrstici in ne morejo vsebovati več kot skupno 14 besedi.
3. Ena oseba zamore poslati tudi nekoliko verzov ali v tem slučaju mora biti vsak posebej napisan.
4. Kot I. nagrado določujemo Din 2000— in poleg tega še 50 drugih tekmovalnih nagrad v obliki raznih Elida proizvodov po naši izbiri.
5. Vsi verzi ostanejo naša last in se vrnejo samo na izrecno zahtevo. Rezultat se bo objavil potem „Domačega Prijatelja“, a nagrade bodo še pred božičem v posesti nagrajenih.

Elida creme de chaque heure,

**krema za čez dan, najboljša pod-
laga za puder, koža izgleda kot
alabaster.**

Elida creme de nuit (Coldcream) je mastna, čuva in hrani kožo po noči.

Te prednosti želimo izreči v obliki verza vsem onim, ki ti dve kremi še ne uporabljajo. Vsled tega razpisujemo to tekmovanje za najkrajši in najjedratejši verz, v katerem se mora zlasti povdarjati pomen Elida krem.

Dinarjev 2000— bo prejel oni, katerega verz bo po jury-ju razglašen za najboljšega.

ELIDA KREME

Iv. Vuk:

Skozi okno vlaka

(Mimobežni vtisi in epizode z mojega potovanja.)

(Nadaljevanje)

Dosedaj nepoznan občutek se me pollašča. Imena mu ne vem, a groteskno-sladek je... vabljuv.

S silo se odtrgam.

„Samo vabi, kdor pride sem“, pomislim. „In kdor je truden in z bridkostjo v srcu, sledi vabilu. A jaz še nisem truden, Bežim.“

„Kaj si tako bled“, vpraša Matevž.

Motiv iz Sarajeva.

Molčim. Ne povem, da sem gledal smrti v obraz. Radoveden je in hotel bi vedeti, kakšen je njen obraz. A mlad je še in mlado ženo ima... Zakaj bi mu ga kazal.

Ciceron predlaga:

„Oglejte si pravo Sarajevo. Staro, turško... Zakaj to, kar gledate pred seboj, ni Sarajevo, nego večjidel naselbina, nastala okrog Sarajeva, na bojnem polju iz leta 1878.

Nikogar ne mika, samo jaz se dvignem...

Obzidje Sarajeva, turškega Sarajeva se vleče na okrog po celi tej višini. Mogočno še je in krepka priča nekdanje močne trdnjave.

„Tu je glavni trg“, govori ciceron.

In zdi se mi, da gledam ljubljanski trg, imenovan „Pred igriščem“ ob Rimski cesti. Nekdanji magistrat za časa avstrijske okupacije (leta 1878) hiša oblasti še stoji. Zelene polknice ima, enonadstropna, ozka hišica. A bila je magistrat.

Tu žive sami muslimani. Srečujem jih. Vidim jih. V svojih delavnicah čepe in kujejo kotle iz bakra. Trgujejo in „pečejo“ kavo... Tkejo preproge. Vse, kakor njih očetje in dedje. Spominja me vse na Turkestan tam v Srednji Aziji. Iste hiše, iste kavarne, z razločkom, da v Turkestanu ni kavarn, a so zato čajarne... Iste kovačnice kotlov... Orient s svojimi navadami. Tu v Sarajevu ga gledam sedaj zopet košček...

Srečam Turka, inteligentnega človeka. Še mladega, morda tridesetih let. Z ženo gre, Turkinjo. Mlada je, po hoji se pozna. Elegantno je oblečena, po najnovejši modi. Gole roke do komolcev. Rokavice. Kratko krilo, svilene florigavice, šimi čeveljčki... Vrat je gol, bel, labudji. A obraz?... Obraza ne vidim. Črna koprena ga zakriva... O, prerok, mislim. Kaj si storil? Prepovedal si kazati obraz, a kazati nog in vratu nisi prepovedal.

Srečam drugi dve. Morda mati in hči. Obe elegantno oblečeni, moderno. Vidno iz boljše rodbine. Mati s kopreno, hči brez nje.

Ej ta obrazek. Kakih osemnajst let ji je, morda še ne. Prvič gledam muslimanko v njen obraz. O, žal jim bo kolegom, ko jim povem, ki so rajše obsedeli pri limonadi in malinovcu, da še nisem videl tako milega in lepega obraza. Velike, temne oči, črne obrvi, a lice belo, kakor cvet jablane. Izplača se po prahu in vročini...

Razumela je, da jo občudujem. Nasmehnila se je in spremljevalki nekaj povedala.

Tudi prerokove ženske so Eve, sem pomislil, pa četudi ne iz Mojzesovega raja.

Vhod in izhod iz starega mesta je podoben kratkemu tunelu. (Gl. sliko str. 208.) Nekoliko v stran stoji spomenik, obelisk.

„Tu leži devet husarjev“, pravi ciceron. „Tu — na desno je stala hišica, sedaj je ni več — je tiste dni neka Turkinja, ko so ji zaslužnjevali domovino, ustrelila devet husarjev.“

Gledam spomenik in pomišljam. Tista žena je ljubila svojo domovino in jo je branila. A ta ljubezen je bila v očeh tujcev smrten greh. In kaznovali so jo s smrtjo za ta smrten greh — ljubezen... Koliko takih kazni je že bilo? Eh, pravica, pravica... Kakšen je tvoj obraz?

Nasproti pride star Turek. Beli fes nosi na glavi. Obraz je suhljat, v brazdah energičen.

Pozdravim. Razgovarjava se. Kaže mi, kako je nastopala avstrijska vojska. Celo jutro je tistega dne grmelo neprestano. Vse je bil le en sam dim, črn, kakor šejtan. In iz njega so švigali ognjeni jeziki topov... Požirali so življenja na stotine pred seboj, ki se je valilo tam s sarajevskega polja. S Trebovića je pa nastopala druga kolona. Z desne, kjer so sedaj vile, pa tretja. A hrabro smo se branili... Ali kako se je zgodilo, je nerazumljivo. Naenkrat, bilo je ob edenajsti uri dopoldan, se je na trdnjavi, sedaj vojašnica „Jajce“, pokazala avstrijska zastava.

„Vi to pomnite?“

„Bil sem zraven. Skrili so me, zakaj vse moške od 16. leta so polovili in odpeljali.“

Mimo pride muslimanka. Odkrita. Starec se obrne stran in čelo se mu zgužbanči.

„Vidim, da tudi pri vas zahtevajo ženske svobodo.“

„Greh zahtevajo,“ je poudaril.

„Odkrit obraz ni greh.“

Starec je dvignil glavo.

„Prerok je ukazal... Vedel je, zakaj je ukazal in ne gre ženski soditi njegova dela.“ Nato pa je dodal:

„Hvala Allahu, da so redke, ki hočejo greh. Same mlade iz današnjih dni.“

Same mlade sem pomislil. Ali je mladost redkost?

Glasno pa sem dejal:

„Kemal, glavar turške države je za to, da se odkrijejo obrazi. In poslušale so ga.“

Starec na to ni odgovoril nego vprašal:

„Vi ste kristjan, če se ne motim.“

Pokimal sem.

„Kristjani verujejo, da se pojavi nekoč Antikrist, ki bo delal čudeže, kakor pravi Krist?“

Tako je pisano.

„Glejte, tak Antikrist je Kemal. Uprl se je preroku in dela kot da je prerok.“

Pomolčal sem in nato vprašal:

„Ali zakaj vendar je prerok prepovedal ženski odkrit obraz?“

Starec se je obrnil stran in mene je že postalo sram, da sem ga vprašal o stvari, ki je morda skrivnost njegove vere. Ali zopet se je obrnil k meni in dejal:

„Zakaj pri vaših verskih obredih ne prime vsak hostije?“

To vprašanje je osupnilo sedaj mene.

„Samo posvečen sme prijeti Boga, ki je skrivnost.“

Starec je dvignil prst in rekel:

„Samo posvečen sme pogledati ženski v obraz.“

Muslimani — kovači kotlov iz bakra v Starem Sarajevu.

„Ali je tedaj ženska skrivnost?“

„Kdor ni posvečen, je skrivnost... Tako se čuvamo greha. — Allah je velik!“

„Čudna filozofija — morda pa resnična...“

Spomnil sem se Zdravka in on bi gotovo potrdil, da je resnična.

Ciceron me je pokaral, ko sva bila sama.

„Doteknili ste se prepovedanih vprašanj. Turki ne ljubijo tega.“

„A vendar je odgovarjal.“

„Spomnil se je najbrž, da treba pri današnji dobi, ko Turkinje odkrivajo obraze in se rogajo preroku, odgovoriti.“

Turkinje, si mislim. Zakaj jih tako kličemo? Zakaj jim pravimo Turki? Kaj so to res Turki?... Saj so to vendar Slovani, Srbi in Hrvati, potomci Tvrta, nekdanji bogomili. Res je, da ni več te vere, ali nauk je še tu. Saj so vendar bogomili učili, da sta na svetu Bog in demon. Bog je duševnost, demon je telesnost. Zato se mora človek truditi, da zmaga dobro ali duševnost v njem nad mesom, ki je hudo, demon. Zato odpor, kjer je nevarnost, da zmaguje telesnost — demon. Ta musliman je v duši bogomil, zato je odgovarjal meni, gjauru, prijazno in zato mu je težko, da se tepta zakon prerokov...

Ko sva se vračala s ciceronom, sta na eni iz klopi, ki so na serpentinah, sedeli dve mladi muslimanki. Kopreno sta imeli pritrjeno, a vrženo sta jo imeli čez glavo nazaj.

Mikavna sta bila obraza. Nekoliko podolgovata, z velikimi očmi in dolgimi trepalnicami.

Nasmehnem se. Obe se nasmehmeta, kakor v odzdrav.

Spomnim se besed starega muslimana s turbanom. In sem ju vprašal drzno:

„Kako, o dekleti, ne skrijeta pred tujcem skrivnosti svoje lepote?“

Ena se zmede in seže po kopreno. Druga pa odgovori:

„Ker sva močni dovolj, da jo varujeva pred onim, ki mu je lepota v pohujšanje.“

Bogme, bil je odgovor, ki mi je ugajal.

„Prerok je ukazal in vedve mu klubujeta.“

„Prerok je imel opraviti z ljudmi, ki so ljubili v prirodi gledati skrivnost.“

Kimal sem z glavo.

„In sedaj jo ti objavljaš?“

„Ne. Samo predsodke ubijam. Trgam spono, ki so muslimansko ženo oblekle v obleko misterije in jo ponižale do bitja brez duše.“

„Ali pa veš, da si lepa,“ sem zasukal razgovor.

Ona dvigne glavo.

„To se pravi — kakor je pisal Weininger —, ali veš, kako je pisal?“

Bogme, to je dekle? Čutil sem, da sem zardel. Zakaj poznam tisto, kar je zapisal Weininger.

„Da si musliman, bi bilo naravno, kar si rekel s skrivnostno besedo. Zakon prerokov ne brani imeti več žen in priznati več žen. Vaš, Kristov, brani.“

Smeje se. Koketno.

„Svoj zakon kršiš ti, kristjan.“

Stresem z glavo. „Motiš se.“

„V mislih ga kršiš. V tistih besedah si ga kršil, s katerimi si pozelel mojo lepoto, hvalič jo. Tajno, tako, kakor vi kristjani kršite vedno — da se ne zve!“

„Kdo si, ki tako govoriš“ sem rekel poražen.

„Ženska“, je rekla in z elegantno kretnjo vrgla kopreno čez obraz. „Skrivnost“.

4. Sarajevo — Hercegnovo.

... Zbogom Sarajevo...

Lokomotiva zove. Videl sem te in te nisem videl. Od zunaj sem te gledal, s hriba, kako se razprostiraš, vzpenjaš, sedaš na obri-ve in skale... Kaj je v tvoji notranjosti, nisem videl. Pravijo, da imaš muzej edini te vrste v vsej Evropi... Preproge, ki jih tkejo tvoje tvornice sem videl tudi v Ljubljani. Ali kako jih tkejo, mi ni bilo dano videti. Zakaj lokomotiva zove...

Pravili so mi, da bom gledal sedaj groteskno-zanimive reči, strašne prepade, mimo katerih se bom peljal... tam na Ivan-planini, nad 1000 m visoki. In peljal nas bo vlak po zobčasti progi skozi množino tunelov — koliko — jih nihi takrat nisem štel, ko sem se peljal skozi. Preveč jih je bilo in sem se zmotil v štetju pri pogledu na strašne prepade. Zdi se mi, da jih je nad en ducat.

„Ivan-planina ima klobuk, poglej,“ opozarja Zdravko. „Dež bo. Slabo bomo videli.“

Čim bolj se bližamo, bolj se mrači, a je še komaj pol sedmih... Ze trkajo kaplje na okna, v presledkih, kakor fant-vasovavec, boječ se, da ne zdrami nepoklicanih. Ali vedno več, vedno gosteje. Nato se vlije, kakor zna to le v gorah.

Vlak dobi zadaj lokomotivo, ki ga pomaga riniti navkreber. Spona je 60°/₁₀₀. Jugoslovanski Semering. Zobci pomagajo plezati vlaku. Vedno više, vedno više. Ze smo tu, 876 m. Vlaku postaja plezanje utrudljivo, tudi menda predolgočasno ter jo rajši mahne skozi tunel, res da 680 m dolg, a vendarle manj utrudljiv. Ko se prikažemo na drugi strani izpod gore, kakor pravljica prikazen, drčimo navzdol.

Zavore škripljejo. Silno previdno vozi vlak.

„Evo vam — znamenitosti.“

Stopimo k oknu.

Za prsa zgrabi slehernega in dih zastaja. Mišice se napnejo. Telo se upira, v svoji notranjosti, kakor da s tem vzdržuje ravnotežje vlaka, da ne pade tja v globine prepada. Nehote se držimo drug drugega. Kolena se šibe.

„Strašno... In tu vozijo vlaki dan na dan in noč na noč? Zelezničarji morajo imeti zelezne živce...“

Pod nami zija namreč do 700 m globok prepad, odrezan navpično, kakor z nožem. V

Hercegovke.

„Kaj bi bilo iz vsega“, odgovori Ivan Celjski.

Tako se pogovarjamo in dražimo živce z divjo, obešenjaško razposajenostjo. Pri srcu nas zebe.

„A gospa Marija?“

Ivan Krški se spomni na njo.

Zdravko ga pogleda.

„Imaš še korajžo misliti na ženske?“

„Kavalir sem“, je vzdihnil Ivan Krški, pa se vendar ni odmeknil od okna.

„Da sem na ženitovanjskem potovanju še s tako lepo nevesto...“

Matevž mi dokončal.

(Dalje prih.)

tiste stene pa je nametano kamenje, ogromno, divje... Vlak pa vozi tik ob robu. Ni varovalne ograje, da bi dajala iluzijo obrambe. V strašni resničnosti polze vlak ob prepadu kakor kača.

Ko gledam v globino, se me pollašča občutek, kakor na višini Bendbaše v Sarajevu...

Spogledamo se. Smejemo. Ali samo ustnice se smejejo, obrazi so bleđi in resni. Zdaj pa zdaj se nam zdi, da se voz nagne in vsi zletimo v tisto globino.

„In še vsi smo na tej strani“, pravi Matevž. „Saj se mora voz nagniti in izgubiti ravnotežje.“

Ali nobeden ne gre stran, Prikovani smo z grotesknostjo prizora na mestu in gledamo v globočino. Tunnel.

„Hvala Bogu“, si oddahnemo. „To je preskušnja.“

Ali ko se pojavimo zopet iz tunela, zazija zopet prepad. In tako naprej, zdi se brez konca. Vedno strašnejši. Cele pol ure nas drži v strašni napetosti. S telesom, mišicami pomagamo zdrževati vlaku ravnotežje... tako si vsaj predstavljamo... Še bliže roba gre vlak. Tako blizu, da roba ni več videti in stopnice vozov vise čez prepad.

„Ako bi se sedaj raztirilo“, se norčuje Zdravko. A vidim ga, kako se trudi, da bi vlaku držal ravnotežje.

Konjic. Mesto in postaja, ki je obmejna med Bosno in Hercegovino.

Miha Maleš: originalni lesorezi.

Filmski drobiž iz Berlina

Najnovější film „Povratek“. — Kako se je snimala kaj prinese Ufa iz letošnje francoske produkcije. —

„Ogrska rapsodija“. — Ufin najnovější indijski film. — Priljubljeni filmski umetniki v njih najnovějšíh vlogah.

Najnovější filmsko delo, katero je izdelala za Ufo Erich Pommerjeva produkcija pod umetniško režijo Joe May-a je film „Povratek“. To delo imenujejo kritiki visoko pesem vsega onega, kar mora biti človeku svetega. Najplemenitejše lastnosti človeka, kakor tovarištvo, čut dolžnosti in ljubezni do svojega bližnjega so v tem filmu dvignjene in postavljene na prvo mesto.

Po izredno napornem begu iz sibirskega ujetništva se vrne Karl v domovino in spozna tu Ano, ženo svojega tovariša Riharda. Ta žena mu je sicer že znana, saj mu je Rihard o njej govoril dan na dan, ko sta še skupaj ječala v groznem ujetniškem taboru, ko sta trpela in delala v mrzlih sibirskih rudnikih. Toda sedaj stoji ta žena živa pred njegovimi očmi in on ji pripoveduje razne doživljaje o njenem možu, ki še vedno misli nanjo tam v tujini, govori o njunem skupnem begu, o kozakih, ki so jih na potu ujeli, o njegovi srečni rešitvi in o ponovnem ujetništvu njenega moža. Dan za dnevom se vidita, se pogovarjata, se šalita, tujeta in v srcih obeh se vzbudi iskrena, čista ljubezen. Tej globoki čisti ljubezni živita in se pri tem ne ozirata ne na levo, ne na desno. Končno pa je prišla revolucija in mir. Rihard se vrne in stopi med obe ljubeči se bitji kot nekaka velika nepremagljiva stena. Težak je njegov boj, kajti spoznal je, da veže njegovo ženo Ano s Karlom

najplemenitejša ljubezen, kateri stoji le on kot edina ovira na potu. In tedaj doprinese prijatelju in ženi najtežjo in največjo žrtev. S krvavečim srcem se od-

Prizor iz najnovějšíga Ufinega velefilma „Povratek“.

pove ženi v prid svojemu prijatelju in izgine zopet v svet...

Pretrajljivi so prizori tega filma in brez dvoma bo zapustilo to delo pri vseh gledalcih nepopisno lep duševni dojm.

Drugi Erich Pommer-film izdelan za Ufo je „Ogrska rapsodija“. Harry Hardt, ki se je ravnokar povrnil v Berlin opisuje svoje utise, ki jih je imel ob priliki snimanja tega filma takole:

„Naša ekspedicija na Ogrsko je imela namen ustvariti zunanji okvir in prilegajoči se miljé k našemu najnovejšemu filmu „Ogrska rapsodija“. Zato smo odpotovali z Erich Pommerjem kot načelnikom ekspedicije in s štabom obstoječim iz 52 oseb iz Berlina proti Budimpešti. Umetniški ansambl so tvorili lepa Lil Dagover, mlada Ufina umetnica Dita Parlo, Willy Fritsch, Erich Kaiser Titz in Osvaldo Valenti. S seboj smo vzeli več vagonov tehničnega materijala, dekoracije in svetlobne stroje. Prvi cilj našega potovanja je bila ogrska metropola — Budimpešta. Tu smo si pustili napraviti potrebne kostume po izvrstnem okusu umetniškega slikarja Geze Farago; potrebovali smo najrazličnejše stvari zlasti pa obilico rekvizitov; saj je samo naš Willy Fritsch potreboval nič manj kot 5 kompletnih vojaških uniform za parado in za najrazličnejše prilike. V konjušnici Battonya in Dyéreshaza smo snimali vojaške scene. Vlada in vojaške oblasti so nam šle vsepovsod kar najbolj na roko in so nam stavile na razpolago cel eskadron kavalarije; temu eskadronu sem poveljeval ves čas snimanja. Kot bivšemu aktivnemu oficirju so mi moje vojaške sposobnosti prav dobro došle osobito pri paradi na čast generalu, ki ga je izvrstno glumil naš Erich Kaiser Titz. Seveda sem žel za svojo eksaktnost kot komandant eskadrona „najvišjo pohvalo.“

Iz Budimpešte smo nato prišli še v Debreczen, Kecskemet in v manjša ogrska mesta. Večinoma smo potovali v avtomobilih, kar je bilo tembolj praktično, ker ni bilo treba iskati prenočišč v posteljah, kjer smo sicer pogosto naleteli na invazijo izredno neprijetnih žuželk. Ali si morete sploh misliti še kaj lepšega kot se voziti po dnevu preko nepreglednih orgskih ravnin, na večer pa spati v hladu na prostem z blazino pod glavo, nad seboj pa občudovati krasno nebo s tisočimi lučicami drobnih zvezdic...

Končno smo snimali v pristni ogrski vasi Mézöhegyes v bližini Blatnega jezera na obširnem, že požetem polju prekrasno sceno žetvine proslave. Nad 500 kmetov smo najeli za statiranje. Šest dni je trajalo snimanje te scene in grozovito smo trpeli vse te dni pod pripekajočimi solničnimi žarkí. Tem lepše pa so bile zato noči na dvorcu barona Hatvan, ki nas je kar najgostoljubneje sprejel in gostil po običajih ogrskih magnatov kavalirjev.

Za snimanje te grandiozne scene žetvine proslave se je seveda takoj zvedelo po vsej bližnji in daljni okolici. Ogromne množice oboževalcev filma in radovednežev so dospеле iz Budimpešte po železnici, z avtomobili, na motociklih, kolesih in na najrazličnejših pro-

Najmlajša Ufina umetnica Dita Parlo.

metnih sredstvih. Celokupna aristokracija iz glavnega mesta in iz bližnjih grajščin je hotela prisostvovati temu izrednemu dogodku. Med pavzami so ti prostovoljni statisti povžili nič manj kot 500 kg ogrskega gulaža in vse to potem zalili z velikanskimi sodi močnega ogrskega vina.

Pri snimanju te scene se nam je še pripetil dogodek, ki je zanimiv in katerega nikakor ne smem pustiti neomenjenega: Sceno žetvine proslave smo snimali deloma tudi ponoči in zato smo potrebovali reflektorje. Močna luč naših reflektorjev pa je zvalila k sebi menda vse večje, hrošče, in mušice, kar jih premore današnja Ogrska, tako da je črn oblak tega mrčesa docela zatemnil naše močne električne žarnice in je bilo s tem nadaljno snimanje onemogočeno.

Ko smo po nekaj tednih svoje delo prav uspešno končali smo se vrnili zopet v Budimpešto, kjer smo bili v gostih pri najrazličnejših plemenitaših. Bilo je vina, ciganske muzike, skratka „ogrska rapsodija“ je izzvenela v divjem nebrzdanem tempu veselja, v najmogočnejših, čarobnokrasnih melodijah.

Znani nemški režiser Franc Osten, čigar čarobno filmsko delo „Luč Orijeanta“ poznamo iz ene preteklih sezij je imel izdelati za berlinsko „Ufo“ razkošen film z indijskoorijentalnim čarom. Svojo težko nalogo je seveda izvršil in se ne dolgo tega zopet vrnil v Nemčijo; s seboj je prinesel nad 15.000 metrov najlepših filmskih posnetkov, na katerih je neumorno delal dolgo dobo enega leta.

O svojem bodočem vefilmu „Shiraz“, imenovanim tudi „Buddha“ ali „Grob velike ljubezni“ je podal sledeče zanimive izjave: „Tudi to pot sem uporabljal v filmu izključno Indijce-domačine. Vsi moji posnetki so izdelani v naravi in niti en meter ni delan v ateljeju. Snimanje v naravi mi je bilo omogočeno zlasti radi tega, ker so indijske palače prostrane, široke in svetle ter fotografom pri delu v teh prostorih niso bili potrebni posebni lučni in svetlobni pripomočki. Uspelo mi je posneti dvorano bajnega razkošja, kakršne do danes še niste videli v nobenem filmu. Vsebino mojega novega filma tvori neka stara indijska legenda, kjer igra važno vlogo znamenita grobnica cesarja Dhichana in njegove soproge Muntaz-Mahale. Ta grobnica, ki spada k sedmerim svetovnim čudom je zidana iz belega marmorja, pokrita s prekrasno kupolo, okrašena v notranjosti z mozaiki iz jaspisa, kratka najčudovitejše delo indo-arabske umetnosti. Nosilec glavne vloge je znani indijski filmski umetnik Himansu-Rai, ki je igral tudi v prvem mojem filmu vodilno vlogo; istotako boste imeli priliko videti zopet dražestno Seeto Devi in kot zastopnico indijskih lepotic prekrasno Mis Ramarer.

Film sem snimal v Bombayu, Mantugi, Agrih, Delhah, Jaipuru. Prvikrat je bilo dovoljeno fotografirati v razkošnih palačah in bajnolepih parkih maharadže iz Jaipura, kateri mi je stavil na razpolago tudi vso svojo ogromno in neprecenljivo bogato zakladnico, orožje, nad 400 velblodov, preko 400 slonov, ogromno množino konj in konjenikov. Pri neki veliki slavnostni sceni sem angažiral nič manj kot 60.000 Indijcev.

V splošnem pa moram priznati, da me je na moji poti spremljala naklonjenost vseh oblasti, ki so mi stavile vso svojo pomoč na razpolago. Užival sem simpatije in zaupanje indijskega ljudstva in celo mogočni maharadža iz Jaipure je kazal izredno zanimanje za film. Ker se vrši dejanje v letu 1660., sem dobil iz muzejev vse potrebne historične kostume, na razpolago so mi bili prastari, ogromni državni sloni, velblodi, kratka, vse mi je pomagalo podati v tem filmu čim čarobnejšo sliko lepe Indije.

Poleg svojih lastnih nemških filmov prinaša Ufa vsako leto tudi nekaj filmskih veledel francoske produkcije in tu moramo letos na prvem mestu omeniti veliki C. Dreyerjev film „La passion et la mort de Jeanne d'Arc“, „Trpljenje in smrt device Orleanske.“

To veledelo nam predstavlja en sam dan iz življenja device Orleanske in sicer dan njenega procesa v Rouenu in njene javne usmrtitve. Brez vsake predzgodovine, brez nenaravne dramatičnosti, brez vsakih učenihi in pesniških priveskov, se je držal režiser zgolj tega, kar mu je nudila zgodovina iz sodnih zapiskov. Njega niso zanimale vse mnogoštevilne govorice, ki so nastale okoli smrti te nenavadne deklice, on vidi in gleda vse brez nepotrebne apoteoze, zgolj kot zgodovinsko dejstvo, kot zasledovalec velike resnice. Dreyerjeva Jeanne je pobožna, skromna in ponižna, toda izredno genjalna deklica. Ali jo je resnično navdahnilo

nebo? Ali ima res nadnaravne prikazni in vizije? Dreyer nam odgovora na ta vprašanja ni ostal dolžan. On nam predstavlja v svoji skromnosti blestečo, v svoji ponižnosti visoko deklico, tako mogočno in veliko naprav zvitim in prekanjenim zastopnikom ideje božanstva, da ravno v tem leži vsa veličina tega filmskega dela.

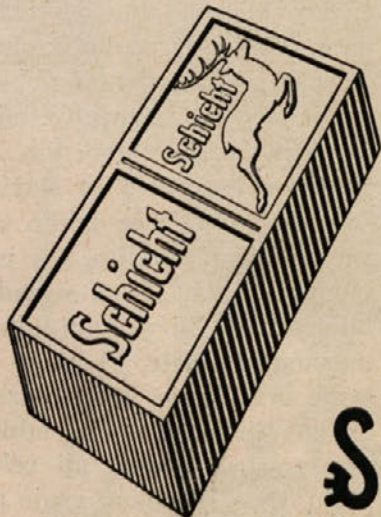
Jeanne stoji v moških oblačilih s kratko rezanimi lasmi, okovana v verige sredi puste, strašne sodne dvorane. Popolnoma osamljena je, brez vsakega branitelja. Pred njo sede v udobnih klopih debeli in suhi, pretkani in neumni, hudobni in dobri menihi. Najstarejši v tem strašnem sodnem dvoru jo vpraša: „Ali se ti je v resnici prikazal Sveti Duh? Kako je izgledal? Ali je bil še mlad?“ Z uprav jezuitsko prekanjenostjo se vrste taka vprašanja in na izredno zvijaški način se skuša izvleči iz otroka kaka obremenilna izjava. Ona pa odgovarja ponižno, skromno in s prepričanjem, da je ravnala prav in delala le to, kar je bilo dobro. V smrtnem strahu pred mučilnico in pred gorečo grmado se odpoveduje hudiču, ker hoče živeti, ker je življenje tako lepo! In ko so jo vrgli zopet v njeno strašno celico in je ubožica spoznala, da je ogoljufana od nečloveških inkvizitorjev, tedaj je šele uvidela obupnost njenega položaja in preklicala je vse svoje prejšnje izjave. Prisegla je pri živem Bogu, da sovraži Angleže in ljubi edinole svojo domovino, svojo sladko Francijo! Sodni dvor s škofom na čelu pa zahteva njeno obsodbo in smrt na grmadi. Vojaki se norčujejo iz ujetnice, ji potiskajo krono na glavo, jo zasmehujejo in žalijo na najnesramnejše načine. Vodijo jo v mučilnico, ji razkazujejo najgroznejše mučilne priprave, natezalnice in grozno kolo, ki je raztrgalo že toliko in toliko žrtev. Toda Jeanne je ostala trdna in ni podlegla iz strahu; le toliko so učinkovale vse te duševne muke, da je težko obolela. Brezsrčni Angleži pa so hitro pripeljali najboljše zdravnike k njenemu ležišču in skrbeli zato, da bi čimprej ozdravila in da se nato izvrši smrtna obsodba. Na pokopališču pred mnogobrojno množico jo zadnjikrat pozovejo, da prekliče svoje nadnaravno poslanstvo in podpiše tozadevno izjavo. Kot v snu privoli Jeanne v to in s tresočo roko napravi majhen križec na papir, katerega ji ponudijo v podpis. Ljudstvo je navdušeno v mnenju, da je sedaj Jeanne rešena. Toda ne! Zopet jo vržejo v ječo, v kateri naj ostane uboga žrtev do svoje smrti. Težko preizkušena Jeanne spozna končno, da je zopet prevarana in utrujena do smrti, prekliče svojo izsiljeno izjavo, s čimur je njena smrtna obsodba zapečatenjena.

V velikanskih množicah drvi ljudstvo na kraj obsodbe, z radovednostjo pričakujejo prihod obsojenke, katero pripeljejo angleški vojaki odeto v belo oblačilo na morišče. Kot prikazen iz drugega sveta, mirna in Bogu udana stopi Jeanne na oder in posluša še enkrat svoje sodnike, nato pa poljubi križ in se zatopi v pobožno molitev. Ljudstvo, ki gleda to strašno početje, poklekne iz spoštovanja do svetnice. Angleški poveljnik je že izgubil svojo potrpežljivost in zapove hitro zažgati grmado; kmalu ovije deklico oblak dima in ogromen plamen je objel srce svetnice, srce vse Francije.

Lepa Hrvatica

ceni lepo perilo
in skrbi, da bo
dolgo trajno in
se vedno blešča-
lo od snage. Ona
radi tega rabi le

SCHICHTOVO MILO

Odlična Ufina igralka Jenny Jugo.

To je v kratkih potezih nekaj scen iz tega filma, o katerem govori kritika že danes pred njegovo končno dogotovitvijo v samih superlativih. Glavno vlogo glumi slavna umetnica Maria Falconetti, zvezda, katero primerjajo po svoji umetniški sili z slavno Asto Nielsen, tragedkinjo svetovnega slovesa.

Ufa kot največja berlinska filmska družba je tudi letos angažirala celo vrsto najodličnejših umetnikov in setavila svoj ansambel po čisto mednarodnem okusu. Tu imamo ljubko Lilian Harvey, izredno veselo in temperamentno igralko, — damo današnje dobe.

Brigita Helm si je s svojimi kreacijami v filmih „Metropolis“ in „Alraune“ pridobila vsesplošne simpatije. Z njenimi vlogami v najnovejših filmih „Jahta sedmerih grehov“, „Denar“, „Na robu življenja“ in „Škandal v Baden-Badenu“ pa si bo brezdvomno osvojila svet. Ona je ena najodličnejših predstavnic trpeče, v življenju težko preizkušene žene. Črnolasa, stasita Jenny Jugo je imela velik uspeh v vefilmu „Casanova“ in je v letošnjem najnovejšem cirkuškem vefilmu „Looping the Loop“ („Smrtna pentlja“) vse svoje dosedanje uspehe daleč prekosila. Kakor napovedujejo, bo najlepša njena kreacija v filmu „Carmen od St. Pauli“, kjer bo baje podala najboljše spričevalo in dokaze o izredni svoji nadarjenosti in velikih sposobnostih. Dita Parlo je danes še malo znana igralka, ki pa se bo že v prvih letošnjih filmih „Tajnosti Orienta“ in „Ogrska rapsodija“ prav močno uveljavila. Lil Dagover, elegantna umetnica bo igrala eno glavnih vlog v Ufinem filmu „Ogrska rapsodija“.

Od moških Ufinih zvezdnikov omenjamo v prvi vrsti trojico blestečih imen Willy Fritsch, Ivan Možuhin in Nikolaj Kolin

Poleg teh igralcev pa najdemo v imeniku angažiranih umetnikov imena znanih filmskih kapacitet, ki so pri naši širši publikii izredno upoštevana in čislana. To so Svetislav Petrovič, Werner Fuetterer, Werner Kraus, Heinrich George, Gustav Fröhlich, Harry Piel itd. Govoriti o sposobnostih teh slednjih je popolnoma odveč, ker so to imena, ki jih pozna sleherni naš obiskovalec kinematografa.

Izbira poklica

„Kakšen poklic je zame? Kaj naj postanem?“ Koliko takih vprašanj se stavi na izkušene ljudi. Kakor, da bi za izbiro poklica obstojalo kako pravilo in bi za to ne bila odločilna individualna nadarjenost!

Skrbna mati bo spoznala nagnjenost svoje hčerke, do enega izmed poklicov največkrat že med zadnjo šolsko dobo. Proučila bo, kakšen naj bo njen nadaljni študij.

Absolventka srednje šole gre kaj rada na univerzo. Zal, le premnogokrat ni zadosti sredstev za kritje dolgoletnega univerzitetnega študija. Zato se marsikatera odloči za bolj praktično izobrazbo, ki usposobi ženo za asistentko možu, kakor na pr. pri znanstvenih poklicih, za kemičarko, za laborantko, za zobotehni-

čarko. Vsi podobni poklici so prikladni ženam, ki niso trgovsko naobražene in ki imajo veselje za znanstveno delo. Druge zopet, ki so nadarjene za pripovedništvo in pesništvo, ki razpolagajo z močnim izražanjem, bodo študirale literaturo in slavistiko. Ženska, kot žurnalistka, doseže lahko znatne uspehe; še več pa kot pisateljica, kar nam pričajo slavna imena literatk. Ali pa se zadovolji s službo bibliotekarice, ki ji nudi hitrejšo pridobitveno možnost. Dekleta, ki imajo dobro roko za risanje in slikanje, bodo obiskovale umetnostno akademijo in se potem lahko udeležujejo na umetno-strokovnem, ali celo na umetniškem polju. One, ki potem svoje pridobljeno znanje praktično uporabijo pri umetni obrti, imajo

RADION

pere sam!

RADION

pere sam!

lahko veliko možnosti za dober in siguren uspeh. Posebno grafična dela nudijo vsem nadarjenim deklicam lepo eksitenco. Dobra slikarica, risarka in grafičarka se lahko udeležuje pri raznih revijah, reklamnih podjetjih in drugod. Ne moremo zahtevati, da bo vsaka absolventka umetnostne akademije že slikarica ali kiparica svetovnega slovesa. Ravno radi tega je potrebna pri izobrazbi takih talentov posebna previdnost. Če ni že izredna nadarjenost, tedaj je bolje, če se pri študiju umetnosti gleda bolj na praktično plat.

Jako zmožna je žena kot arhitektka. Študij umetnostne zgodovine, stavbne zunanje in notranje arhitekture, praktično delovanje pri večjih tovarnah za pohištvo, nekoliko umetniškega čuta in prirojeni okus za vse lepo, usposobi ženo kot nalašč za razne aranžmaje notranje arhitekture. Ravnotako lahko uspešno deluje pri trgovini umetnin in antikvitet. Tudi pri fotografski umetnosti doseže znatne uspehe. Seveda je treba za vse te panoge mnogo resnega dela in večletnega študija.

Da je žena nadarjena za modo je splošno znano. Krojačica, ki ima okus, postane lahko samonikla modna umetnica. Nič manj ni priznana prodajalka, ki obvlada več jezikov. Delo, kjer žena svetuje, pomaga, in kjer je vedno uslužna, ji pretežno bolje ugaja, kakor kak poveljujoč poklic, ker podrejenost bolje odgovarja njenemu ženskemu bistvu. Ne sme se pa pozabiti, da so tudi samostojne žene, ki po zmožnosti in energiji ne zaostajajo za moškimi. Te pa so takorekoč voditeljice svojega spola.

Učinki, vsled spremembe pri skupnem delu obeh spolov, se danes kažejo že v vseh obratih. Pri življenskem poklicu je ženi potreben takt in zmožnost, da se prilagodi takim razmeram.

Pri vsem tem je najvestnejša in visoko razvita nega telesa za vsako ženo neobhodno potrebna. Dolžnost vsake žene je, da se napravi za občevanje z ljudmi, takorekoč prijetno, dopadljivo, tedaj, da je simpatična. Ona lajša in dviga življenje. Pravilna nega telesa žene je pot do njenega uspeha. Nič ne pomaga ženi vsa njena akademska naobraženost, vsa njena prirojena nadarjenost in vsa njena duhovitost, če je njeno telo zanemarjeno. Še manj uspeha pa ima zanemarjeno dekle, ki si išče zaposlenosti pri običajnih poklicih. Nastavljena s čistim, osvežujočim tenom, z dehtečimi lasmi in lepo negovanimi rokami, bo na stranko, in tudi na delodajalca ugodno in simpatično uplivala, pri tem, ko zanemarjena uslužbenka odbija.

Vse žene niso lepe in mlade; tudi ni vsem omogočeno, da bi izdale velike zneske za telesno nego. Danes pa je vsaki dana možnost, da si brez velikih stroškov z znanimi Elida preparati, milom, dnevnimi in nočnimi kremami, Shampoo-nom racijonelno neguje telo.

Vsaka ljubiteljica Elide napravi utis vzorne nege in bo imela nehote prednost pred drugimi manj negovanimi prosilkami.

Zato je diskretna nega — brez vsiljivih dišav — nujna zahteva današnje dobe in pot k uspehu vsake žene, ki je odvisna od dela.

IZŠEL JE NOVI

LYON-FAVORIT ALBUM ZA JESEN IN ZIMO 1928/29

CENA DIN 32.-

Mesečno izide tudi Lyonova *LEPA DUNAJČANKA* (Schöne Wienerin) Din 12.-. Dobijo se od vseh modelov vsi posamezni kroji. Plašči, kostumi, obleke Din 15.-, bluže, krila in perilo Din 12.-. Otroški plašči, obleke Din 12.-, Din 8.-, perilo, predpasniki Din 8.-, Din 4.-.

Znesek se pošlje po položnici, nakaznici ali proti povzetju. Poština za album Din 2.-, za kroj Din —50.

Vsa naročila je poslati na tvrdko

ANT. KRISPER, LJUBJANA

MESTNI TRG 26

STRITARJEVA ULICA 3

Glavno zastopstvo za vso Slovenijo. V zalogi so vse potrebščine, kakor tudi modeli za šivilje.

Daljnovodi za petrolej

Celo v Zedinjenih državah ameriških samih občinstvo je dva sluti, kako odvajajo sirovi petrolej od vrelcev k čistilnicam. Po železnici bi to sploh ne bilo mogoče, zakaj ako bi ves petrolej, kar ga odpošljejo v letu dni, napolnili v železniške tanke, bi meril tak vlak 64.000 km in bi torej segal več ko poldrugikrat okoli zemlje.

Zato so izumile petrolejske družbe sistem podzemeljskega transporta, in sicer z napeljavo po ceveh. O obsežnosti teh vodov le težko dobimo jasen poj. Vemo, da znaša skupna dolžina cevi 136.000 km, od katerih je polovica glavnih vodov, polovica pa dovodov. Vodi so zgrajeni slično kot železniški tiri. Najprej kraj skrbno pregledajo in premerijo, a se v nasprotju z železniškimi napravami izogibajo mest radi stroškov. Ko so gotovi v topografskem pogledu, in pridobe pravico do zemljišča, nato prično polagati in privijati cevi. Medtem kopljejo orjaški stroji nepretrgan jarek, kamor nato vlagajo cevi.

Cevi imajo v premeru štiri do dvanajst palcev, včasih tudi več. Dočim se polaga napeljava, se grade sesalčne postaje, ki gonijo olje po ceveh. V splošnem stoji taka postaja na vsakih 60 km. Pri vsaki postaji stoji tank, ki obsega 10.000 do 55.000 sodov (sod po približno 160 litrov). V tank napeljejo s pomočjo posebne sesalke kameno olje in ga z drugo sesalko poženo do prihodnje postaje. Napeljava v izmeri 4 palcev prevede na dan okoli 3800 sodov petroleja, v izmeri 8 palcev pa do 21.000 sodov.

S tem, da delujejo oljovodne cevi praktično avtomatično, se transportni stroški izredno zmanjšujejo. Kot je izračunal dr. Roy Craß, stane transport sto sodov petroleja (sod po 160 litrov) 4 do 10 centov za angleško miljo (1.609 km), torej le deset odstotkov prevoznih stroškov po železnici. Glavna razlika pri prevozu je v tem, da se pri cevem sistemu ne prevaža mrtva teža (kot lokomotive in vagoni pri želez-

Svežo, športsko, osvajajočo pojavo današnje mlade deklice izpopolnujejo svilenkasto mehki kodrasti lasje po Elida Shampoo.

ELIDA SHAMPOO

napravi lase svilenkasto mehke in kodraste.

MNOGIM ŠE NI ZNANO,

da so bolečine v želodcu in v črevesju, glavobol, nervoza, nespanje, slab tek in vnetje hemeroidov posledica slabe prebave, ki jo pa zanesljivo urejuje in popolnoma ozdravi znano odvajalno sredstvo FIGOL. Prepričali se bo 'ete tudi Vi, da Vam preizkušeno specijelno zdravilo uredi prebavo in povrne ljubo zdravje. FIGOL razpošilja Dr. Semelič, lekarnar v Dubrovniku 2., po poštnem povzetju z navodilom. Originalni zavojček z vsebino 3 steklenic Din 105.—

" " " " 8 " " 245.—
" " " " 1 " " 46.—

s poštnino vred. Sleherni dan prejemam mnogoštevilna zahvalna pisma o uspešnem delovanju FIGOLA.

Poravnajte naročnino za drugo polletje!

BISERNOBELI ZOBLEJE DEHTEČA LUSTA

Nagrada zloženka.

Na prošnjo nekaterih naročnikov podaljšamo razpis nagrad še za en mesec in bomo rešitev priobčili v 11. številki. Do nagrad imajo samo oni pravico, ki so že plačali naročnino za to leto.

Vrline fotografskih plošč »Agfa«.

Plošča „Agfa Chromo Isolar“ je idealna za pokrajinske, notranje in protisvetlobna snetja, poleg tega pa jako dobra za vsa druga fotografska dela. Rumeni filter je potreben samo, ako se zahteva popolnoma pravilno podajanje barvnih tonov pri predmetih različnih barv. Nadalje pri pokrajinski fotografiji, da pride daljina kolikor mogoče do veljave.

Plošča „Agfa Chromo Isorapid“ združuje vse prednosti plošč „Agfa Chromo“ z absolutno brezobrestnostjo v tem, da je poleg splošne občutljivosti tudi izredno občutljiva za rumene in zelene žarke.

Kakor pri vseh ploščah „Chromo“ odgovarja tudi tukaj — brez uporabe rumenega filtra — razmerje modre občutljivosti do rumene občutljivosti svetlobnih vrednot teh barv, za skoraj vse praktične namene. Ako se želi zmanjšanje modre občutljivosti, naj se uporabi približno dvakratni rumeni filter.

Za portretna snetja priporočamo preizkušeno ploščo „Agfa-Ultra-Special“. Visoka občutljivost in enakomerni prehodi iz globokih senc do najmočnejših svetlob sta najboljši znak dobre portretne plošče. Vsakdo, kdor je samo enkrat preizkusil to ploščo, ve, kako zriše v senčnih partijah, nasprotno pa tudi svetle dele dobro krije. Nasprotno od plošče „Agfa-Ultra-Special“ se odlikuje plošča „Agfa Andresa“ ne glede na visoko splošno občutljivost, tudi z dosedaj nedoseženo barvno občutljivostjo. Vsled tega je ta plošča najboljši material za strokovnega in športnega fotografa kakor tudi za reporterja. Tudi pri kratki ekspoziciji dobimo še dobre risbe v sencah in pri preobsvetljenju še ločene svetlobe.

„Agfa“ pa izdeluje poleg plošč tudi fotografske aparate, stativo, papirje, kemikalije itd., ter naj se vsak interesent obrne na svojega trgovca s fotografskimi potrebščinami, kateri mu radevolje postreže z nadaljnimi navodili.

Kavalir.

Žena: „Kaj naj storiva! Poglej bika! In ravno tu sem prihaja!“

Mož: „To tvoje jadikovanje mi prav nič ne koristi! Pomagaj mi raje, da splezam na drevo!“

Pojasnilo.

Župnik fantu: „Tu v selu imaš dekle, drugo pa v sosednji vasi. V Loki si pa tretji zmešal glavo. Kako je to vendar mogoče?“

Fant: „Motorno kolo imam gospod župnik.“

»Etoile«

gorčica (senf) je najboljša!

Dobi se v vseh specerijskih in delikatesnih trgovinah.